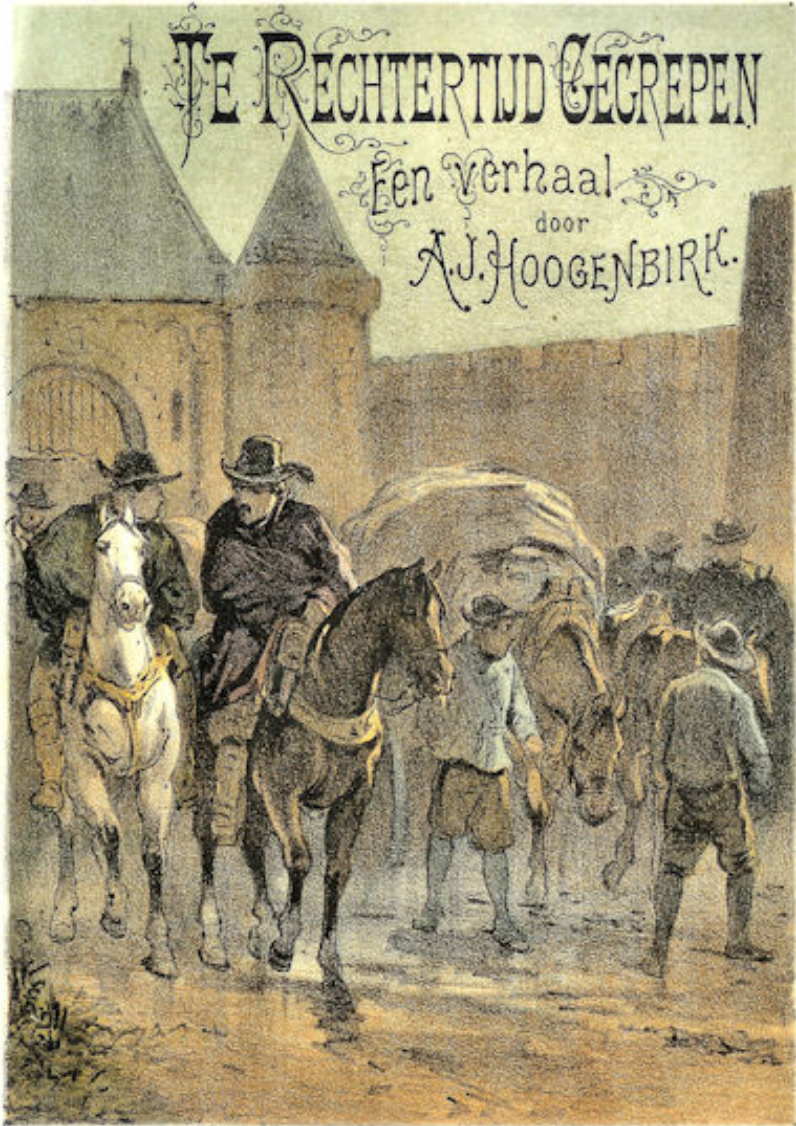

NIJKERK, G. F. CALLENBACH.

NIJKERK, G. F. CALLENBACH.

Voor het getrouw bezoek der Landajohn
en tot verdere aanmoediging geschonken

aan
Hendrik Hoopstede

Amhem Decr 94.

TE RECHTERTIJD GEGREPEN.

~~~~~  
EEN VERHAAL

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

~~~~~  
NIJKERK
G. F. CALLENBACH,
=

INLICHTING.

~~~~~  
*Dit boekje is bestemd voor kinderen, die niet meer onder de „kleinen” gerekend worden, en die — in onzen tijd van opgeschroefde en prikkelende geschiedenissen — nóg een eenvoudige vertelling met genoeg lezen. 't Kan zijn nut hebben, dit vooraf mee te deelen.*

~~~~~  
Snelersdrukkerij

~~~~~
Callenbach — Nijkerk

HOOFDSTUK I.

IN 'T WELK TWEE MENSCHEN VOORKOMEN, DIE MINDER BIJ ELKAAR PASSEN.

Voor zijn hoefsmederij stond Pieter de Moor, de smid, en tuurde den langen, beschaduwden weg op, om te zien of Steven nog haast niet kwam, zijn leerjongen, dien hij al een uur geleden om een boodschap had uitgezonden.

Een hoefsmederij in een stedeke als het lieflijk gelegen Rhenen, zag er vóór tweehonderd jaar niet zóó verschillend uit van thans, dat we haar nader behoeven te beschrijven. Het eenig merkwaardige, dat die waarvan we spreken vertoonde, was het „Moriaanshoofd” in den voor-gevel, 't welk maakte, dat de baas de moeite kon uitwinnen om zijn naam, door dat hoofd aangeduid, vóór het huis te doen plaatsn.

Dat was trouwens tòch minder noodig. Want ieder in de buurt en nog veel verder, tot uren in den omtrek, kende den smid „in den Moor” of wel „den Moor” zooals hij genoemd werd, al waren ook zijn gezicht en handen blank als de uwe, lezer. Wel te weten, als onze hoef-

smid b. v. Zondags ter kerk ging. In de week kon 't hem gebeuren wezenlijk veel te gelijken op wat zijn naam aanduidde; doch daarvoor behoefde hij zich niet te schamen. 't Was een eer, dunkt mij.

Ik sprak daar van ter kerk gaan. Dat deed onze smid zeer getrouw, zoo dikwijls er des Zondags maar kerk was. Dan wandelde hij deftig, met den grooten, viltten hoed op, den donkerbruinen mantel om, en 't kerkboek onder den arm tempelwaarts, telkens groetende en gegroet. De baas ging echter zelden of nooit alleen ter kerk. Aan zijn zijde liep zijn eenige dochter Elsje, die reeds vroeg haar moeder verloren hebbende, de geheele huishouding waarnam en door haar vader als zijn oogappel werd bemind. En daar was reden voor.

Want Elsje was een dier meisjes, wier genot niet bestaat in ijdelheid en vlechten van het haar, maar in een zachtmoedigen en stillen geest, die kostelijk is voor God. En dat was te meer opmerkelijk daar Elsje een zeer schoon meisje was met liefelijke, blauwe oogen en goudblonde haren, die al vlocht zij ze ook niet kunstig, toch schoon waren om aan te zien. Daarbij bezat zij een rijzige, slanke gestalte en vriendelijke, innemende trekken, zoodat het geen wonder zou geweest zijn als zij zich op al deze kostelijke gaven had verhoovaardigd. Ik zeg: kostelijke gaven, want niemand is schoon van gestalte of hij heeft ook dat rechtstreeks van God ontvangen, en mag het niet min- of verachten. Trouwens daarvoor is 't gevaar niet groot. „Schoonheid” zegt een wijs man, „is een uiterlijke gift, maar die zelden wordt veracht behalve door die haar missen.” Doch dwaas is het er zijn hart op te zetten,

en zeer zondig er trotsch op te zijn. Want het is gegeven goed, en alles ook weder ter eere Gods bestemd.

Misschien wel juist om het meisje voor den hoogmoed te bewaren, waar we allen toe geneigd zijn, had de Heere God aan Elsje op haar veertiende jaar een ongeval doen overkomen, 't verstuiken van haar voet, waardoor zij tot nu — op haar zeventiende jaar — steeds een weinig kreupel liep. Dat had haar veel pijn en haar vader veel verdriet gedaan. Onze smid was, gelijk bijna al zijn vakgenooten in dien tijd, ook veerts en genas zelfs vaak zieke menschen of poogde dat althans. Natuurlijk had hij ook beproefd Elsje, toen zij zich bezeerd had, te helpen. Maar of 't nu kwam doordat haar vader alleen van 't vee verstand had, of hoe dan ook, het been kwam niet in orde, en de dokter dien men later haalde zei, dat het „verknoeid” was. Dit weer had den smid zoo kwaad gemaakt, dat hij van geen geneesheer meer hooren wou. En 't slot van de zaak was, dat Elsje nu al drie jaar mank liep. 't Is nooit voordeelig voor den zieke als de dokters twisten. En toch voer haar ziel misschien bij dat onheil juist wel.

Baas de Moor dan — om tot hem terug te keeren — stond voor de smidse, en keek uit, lang, heel lang, tot hij eindelijk verdrietig werd en naar binnen ging. Het was schaftuur, en de knechts waren weg, zoodat hij alleen aan Elsje zijn hart luchten kon.

„'t Is toch recht verdrietig” zoo sprak hij gemelijk, „daar is nu Steven al om elf uur uitgegaan. Hij kon hoog en breed voor schofttijd weerom wezen, en nog is hij er niet.”

„Hij kan wel moeten wachten vader” zei Elsje, „zouden we niet gaan eten?”

„Elsje,” riep de smid, die eigenlijk driftiger was dan hij liet merken; „eerst moet ik weten welke boodschap Steven brengt. Maar hij is zeker weer aan de praat geraakt en aan 't grappen maken, met ik weet niet wie.”

„Kan hij ook naar huis zijn gegaan om eerst te eten?” vroeg Elsje.

„Wel neen kind. Ik ken hem. Die jongen heeft een schranderen geest, maar hij zit vol ijdel vernuft en kennis die opgeblazen maakt. Dat komt er van, als kinderen van een arme weduwvrouw met de rijken worden opgevoed. „Elk zijn werk,” zegt het Woord des Heeren. Hij heeft rijken en armen gemaakt. Ik wou dat de jongen tienmaal dommer was en veel minder wist, dan zou hij zeker bruikbaar voor 't smeden wezen. Al zijn wijsheid is toch maar tot zonde en uit den Booze.”

Elsje wist daar zoo spoedig niets tegen in te brengen. Als een verstandige meid deed zij dus haar best om vader tot eten te bewegen. En daar de honger bij zeker iemand haar daarbij hielp, gelukte het eindelijk. Eten nu is een geschikt middel om iemand in een betere luim te brengen; dit wist Elsje ook, en daarom temeer verblijdde het haar vader te zien toetasten.

Terwijl die twee aan den maaltijd zitten, wil ik den lezer even vertellen wie Steven was, die tot al de misnoegdheid aanleiding gaf.

Steven Roelvinck was de zoon en het eenig kind eener weduwe, die een klein maar net huisje bewoonde aan den Rijnkant. Zij voorzag in haar onderhoud door naaien,

maar vooral door geregeld elke week ettelijke dagen — in den zomertijd — haar diensten te verleen aan de bewoners van een nabijgelegen buitengoed, waar zij als werkster, en hoe het verder heette, een betamelijk loon ontving. Toen Steven nog klein was, nam zijn moeder hem daarheen mee, en wjl de kinderen van den baron die het buiten bewoonde, ook nog jong waren en de menschen op dien leeftijd nog minder op 't verschil van stand zien, werden Steven en de jonge heeren vertrouwde speelmakkers. De baron en de barones lieten dat begaan, doch lett'en nu toch meer op den zoon der werkster, dan zij anders zouden gedaan hebben.

Nu bleek al zeer spoedig, dat onze Steven een kind was van groote schranderheid, al begreep niemand „waar hij dat vandaan had gehaald”. Zoo is het met alle gaven: God deelt ze een iegelijk naar Hij wil. Wijsheid is zoo min als vroomheid een erfgoed.

De jonge baronnen kregen in 't eerst lessen aan huis, en ook Steven woonde die bij. Toen hij echter tien jaar oud was, werden de jongeheeren naar een kostschool gezonden en moest Steven naar de dorpsschool. Doch dat gaf niet veel, om de eenvoudige reden dat de meester hem al aanstonds voor „uitgeleerd” verklaarde — een uitdrukking, die met wijsheid dient verstaan te worden. Hoe 't zij, de meester kon Steven niets meer leeren, en daar de baron nu eenmaal met den jongen veel ophad, wist hij den dominé van een naburig dorp te bewegen Steven onderwijs te geven in Latijn, Grieksch en verder in al wat de dominé goedvond. Onze jonge vriend had daarvan met vreugd gebruik gemaakt en moeder, al was zij

een heel eenvoudige vrouw, die van geleerdheid geen verstand had, was er toch niet weinig trotsch op, een zoon te bezitten, die 't al jong zoover gebracht had.

Nu was dat de goede vrouw eenigszins te vergeven. Maar erger was, dat de hoogmoed al spoedig ook in het hart van Steven sloop. In den omgang met de rijke jongelui had hij dingen gezien en gehoord, die hem anders zeker onbekend zouden gebleven zijn. Hij wist nu hoe men onder de aanzienlijken leefde, en zijn armoedig bestaan stak daar droevig bij af. De kennis, die hij had opgedaan, en later bij den dominé vermeerderd, stelde hem nu reeds boven al zijns gelijken. Zelfs de meester kon hem immers niets meer leeren! En had niet zijn moeder „achteraf” gehoord, hoe de dominé gezegd had: „Schranderder en bevattelijker knaap dan Steven heb ik nooit gezien”? Had moeder hem dat niet (wat onder ons gezegd niet zeer verstandig was) zelf weer oververteld? In 't kort 't was bij Steven als de baas gezegd had: de kennis maakt opgeblazen. Dat ligt niet aan de kennis, maar aan den mensch. De lucht kan 't ook niet helpen, dat een kikker er zich mee te barsten blaast.

Zoo was dan Steven, hoe ook benijd, op een gevaarlijken weg, den weg van den hoogmoed, die voor den val komt. Hij was hooggevoelende in plaats van te vreezen, zooals de Schrift zegt. Doch hij zou een geduchte les ontvangen.

't Gebeurde namelijk, toen Steven een jaar of vijftien was, dat de predikant een beroep kreeg en weldra voor goed vertrok. De lessen hielden nu vooreerst op. Misschien echter zouden ze later hervat zijn, zoo niet heel

onverwacht de baron was komen te sterven. Dat bracht in alles een verandering en geen kleine ook. Het buiten-goed werd verkocht, de oude bezitters vertrokken en — Steven bleef zonder vooruitzicht achter, gelijk zijn moeder zonder de verdiensten waarvan zij hoofdzakelijk leefde.

Raad mag goedkoop wezen, maar goede raad blijft nog altijd duur, vooral als men meer benijders dan vrienden heeft. En zoo was 't met de weduwe en haar zoon. Velen zeiden als de smid, gelijk we gehoord hebben: dat komt er nu van als men een armen jongen met groote lui's kinderen opvoedt. Wat had hij ook zooveel te leeren! Moeder dacht zeker een groot heer van haar Steven te maken. Daar komt nu niets van, en voor 't werken staan zijn handen thans verkeerd. Zoo redeneerden de lieden. Want, lieve vrienden, Mattheus 7 : 1 is wel een kleine tekst, maar toch voor vele menschen blijkbaar ontzettend moeilijk om te leeren.

Met al dat praten en schimpen waren echter Steven en zijn moeder niet geholpen. Dit begreep baas Pieter de Moor ook. Een avond lang sprak hij met Elsje over de dwaasheid van menschen, die verder willen springen dan hun stok lang is; den tweeden avond over den ouden fabel van een jongen hond, die allerlei vreemde geluiden had leeren nadoen, maar ten slotte niet blaffen kon. Den derden avond echter nam hij hoed en stok en zei tot Elsje: „Nu ga ik de weduwe Roelvinck opzoeken, om te zien of ik ook wat voor haar jongen doen kan.” Want hij was een goed man, die baas de Moor, al had hij zoo zijn eigen manier van doen.

't Bezoek van den smid bij de weduwe duurde vrij

lang en het gevolg er van was, dat Steven een plaats zou krijgen als leerjongen in de smederij, tegen een loon van achttien stuivers. Dit was nu wel het dubbele van wat een leerjongen gewoonlijk verdiende „maar,” sprak de baas, „ik leg er de helft bij om Godswil; want het is een weeuw.” Hij zei dat evenwel niet hardop en ook niet tegen haar.

Van haar kant had Elsje gedaan wat zij kon, door de weduwe naaiwerk te bezorgen en in den eersten tijd ging het ook met Steven best. „De jongen bevalt mij toch beter dan ik gedacht had, zei de smid tot zijn dochter; „jammer maar dat hij op een Vrijdag is gekomen. Dat is nooit een goede dag om iets te beginnen.”

„Maar Vader,” sprak Elsje, „u heeft het laatst zelf, toen er gezelschap bij ons was, uit de preek van Ds. Fruytier voorgelezen, dat een christenmensch niet op zulke dingen, die superstitiën ¹⁾ zijn, mag letten, evenmin op het vliegen van raven, het huilen van honden en zoo meer.”

„Ja, ja kind” sprak de smid, „dat is ook zoo. En ik hoop dat de Heere mij voor alle superstitie zal bewaren. Daar is al Paperij genoeg in 't land. Maar wat dien Vrijdag betreft, geef ik toch de zeelui gelijk. 't Is een kwade dag; op Vrijdag is ook uw moeder gestorven en de brand verleden jaar was ook op Vrijdag.”

„En ik ben immers ook op Vrijdag geboren,” zei Elsje met een guitig gezicht.

Dat was een bewijsreden, waar de goede man mee verlegen raakte. Hij deed het beste wat hij kon doen,

¹⁾ Bijgeloovigheden.

namelijk eens hartelijk lachen, en praatte niet meer over den boozen Vrijdag. Dat Elsje hem echter van de „superstitie” genezen had is zeer te betwijfelen. En als de lezer om zulke dingen lachen mocht — wat heel wijs is — dan bedenke hij echter wel, hoe ons geslacht ook nog niet geheel op dat punt genezen is, ja velen die van de waarheid afwijken, nog vrij wat erger aan de kwaal van den smid lijden. Het Woord Gods en dat alleen houdt ons op den rechten weg.

De maaltijd was afgelopen, ja zelfs had de baas zijn middagslaapje reeds genoten en keerden de knechts terug, en nog altijd was Steven niet te zien. Eindelijk tegen twee uur daar kwam hij.

„Wat beteekent dat?” vroeg de smid driftig, „waar hebt gij gezeten?”

„Ik heb mijn boodschap gedaan en ben toen gaan eten,” was 't antwoord.

„Ja, maar gij hadt vóór twaalfen hier kunnen zijn.”

„Onmogelijk, baas; als mijnheer de Haas mij aan de praat houdt, moet ik toch luisteren.”

„En wat had hij dan?”

„Vooreerst dat het ijzeren hek moet vernieuwd worden; dan dat een van zijn paarden ziek is en hij wenschte dat ge er eens naar kwaamt kijken, en eindelijk vroeg hij of ik nu niet alles zou vergeten wat ik geleerd had.”

„Hm, hm, wat gaat dat mijnheer de Haas aan! Hij zag zeker wel, dat de liefhebberij voor 't vak bij u niet groot is.”

„Mijn handen en mijn gezicht waren ten minste niet zwart als die van een Moor — al schijnt dat bij 't vak te hooren,” zei Steven scherp.

De knechts die dit hoorden konden niet nalaten te lachen om deze toespeling op den baas, die dat zeer goed merkte en ook boos werd.

„Hoor eens jongenlief,” sprak hij, „laat die betweterij varen. Zulke handen strekken een werkman tot eer. Al die boekwurmerij vult de maag en den zak niet; dat hebt gij al kunnen merken.”

Doch Steven was te trotsch om voor den baas te zwijgen en sprak: „De dominé denkt er zeker anders over, en die weet het toch wel.”

Men kan sommige menschen niet driftiger maken dan door hun iets te zeggen, waarop zij geen wederwoord weten te geven. Zoo ging 't ook hier. De smid werd rood van toorn, terwijl hij uitriep: „Heb ik u daarvoor in dienst genomen en gunst bewezen, gij letters-eter, om mij met woorden dood te slaan! Schaam u wat, ga dadelijk aan 't werk of anders, daar is de deur.”

„Wie den kok mishaaft, moet het rookgat uit,” bromde Steven, terwijl hij de blaasbalg begon te trekken.

De baas ging hoofdschuddend weg en dacht nog eens aan den Vrijdag, „maar,” sprak hij bij zich zelf, „dat moet veranderen. Ik kan met Gods hulp een smid van hem maken. Doch wie niet wil, wie niet zal, zegt het spreekwoord.”

HOOFDSTUK II.

VERHALENDE VAN EEN EINDE, DAT TEVENS EEN BEGIN IS.

Het najaar was gekomen en nog altijd had de baas zijn nieuwen leerjongen in dienst, en hield deze „het bij hem uit”, zooals hij zei. Over en weer was de verhouding veel slechter geworden.

Steven was wijs genoeg om te begrijpen dat hem voor het oogenblik niets overbleef dan zich in zijn lot te schikken. Doch zijn hart, dat niet bij 't vak maar bij de boeken was, ging daarin niet mee.

Hij voelde zich niet thuis onder de knechts, die allen zooveel minder wisten dan hij. En zij van hun kant vonden het dwaasheid, dat hun meester zulk een knaap in dienst had genomen, en lieten Steven links liggen, te meer wijl ze bang waren voor de stekelige gezegden en scherpe antwoorden, die hij altijd tot gebruik scheen gereed te hebben. Wel hoorden ze hem graag geestige dingen zeggen en konden hartelijk lachen om zijn grappen, maar het duurde zelden lang. Want telkens bleek, hoe de knaap zich eigenlijk voor te knap en te voornaam rekende om onder smidsgezellen neer te zitten als huns gelijke. Dat was nu wel verkeerd, want

de apostel Paulus heeft zich niet geschaamd een gering handwerk uit te oefenen, en elke prins van Pruisen is nog altijd verplicht een ambacht te leeren. Maar toch was het in Steven eenigszins te begrijpen. Hij had vroeg kennis gemaakt met een leven boven zijn stand, en velerlei geleerd dat heel goed en kostelijk was, mits het iemand te pas kwam en hij 't gebruiken kon. Daarvoor nu zorgde niemand meer. De lieden hadden Steven over 't paard getild in plaats van er op, en daarvan ondervond hij nu al de droeve gevolgen.

Met den baas kon Steven het al minder vinden. Dat was recht jammer. Toen zoomin als nu gingen alle meesters hun knechts en meiden voor in de vreeze Gods, doch Pieter de Moor deed het wel. Dat kon men in de werkplaats zeer goed merken en daarom was er zegen.

Als de baas iemand bestrafte, omdat hij de kroeg liever had dan de kerk, dan wist zoo een dat zijn meester het deed met een goede bedoeling, en was er iets verkeerd gedaan, dan toonde de hoofsmid dat hij het woord kende: „Vergevende de een den ander” Dat het nu echter met Steven niet ging lag, behalve aan al wat ik zooeven noemde, tevens daaraan, dat onze goede smid ook 't een en ander over zich had, waar een slimmert als Steven wel aanmerking op kon maken.

De bijgeloovige vrees van den baas voor den Vrijdag noemde hij zothed en toen zijn meester eens met schrik uitriep: „daar zitten drie raven op het dak; dat beduidt wat!” lachte de knaap hem in 't aangezicht uit. Nu dat hij lachte was wijs, maar niet dat hij 't zoo deed. Doch wie jong is heeft zelden al wijsheid genoeg

om met de gebreken van anderen geduld te oefenen.

Het ongelukkigste echter was — al gaat het dikwijls zoo — dat Steven niet alleen een hekel kreeg aan den baas, maar ook meteen elken dag afkeeriger werd van datgeen waarin en waarbij de hoefsmid eigenlijk leefde, namelijk het woord Gods en Zijn rijke genade aan arme zondaren. „Als mijn baas zulke zotheden gelooft van raven en huilende honden”, zoo was de knaap scherpzinnig maar arglistig gaan redeneeren, „dan is het zeker in zijn hoofd niet volkomen pluis, en geef ik ook niet om zijn vermaningen en bestraffingen. Ik ben veel wijzer dan hij en zou mij schamen aan zulke dwaasheden te gelooven.” En zoo kwam Steven er ongemerkt en langzamerhand toe, om het Woord des Heeren te minachten en de vromen te beschouwen als domooren en dwazen. Wel beschouwd echter was onze vriend zelf de grootste dwaas, gelijk iemand, die de paarden niet hebben wil, omdat de koopman ook allerlei onnutten ballast in zijn buidel draagt.

Op zekeren avond maakte Steven zich juist gereed naar huis te gaan, toen Elsje aan de deur verscheen en hem binnen riep. Met Elsje nu was hij altijd zeer goede vrienden geweest, wijl hij aan haar „wat slijten kon” zooals hij 't noemde, en het zijn hooghartigheid niet weinig streefde, dat een meisje, de dochter van zijn patroon, en geëerd in heel de stad, zoo naar hem kon zitten luisteren. Hij trad dus haastig binnen.

„Steven” zei Elsje, „vader is uit naar den kerkeraad. Ik wilde u vragen wat er toch in den laatsten tijd aan scheelt. Ik vrees dat het misloopt en voor u en voor uw moeder.”

„'t Kan wel wezen,” was 't antwoord; „ik weet wel, dat het bij mij niet ligt, en dat het de schuld van den baas is wil ik ook niet zeggen. Het noodlot heeft het zeker zoo bepaald en daar is niets tegen te doen.”

„Het noodlot?” riep Elsje verwonderd, terwijl haar zachte, blauwe oogen tot Steven opzagen, „wat is dat?”

„Dat is moeielijk te zeggen,” sprak Steven, „den blik neerslaande; „maar wel weet ik, dat er in al de Grieksche en Latijnsche boeken van gesproken wordt, en die oude volken geloofden ook dat er niet tegen het noodlot viel te doen. Zelfs de goden stonden daaronder.”

„Maar die volken waren immers heidenen”, bracht Elsje er tegen in; „zij kenden God en den Heere Christus niet”

„Toch waren het knappe lui,” zei Steven, „waarom leeren anders nu nog alle menschen uit hun boeken?”

De arme Elsje was niet knap genoeg om daarop bescheid te geven en ze zei dus alleen:

„Ik geloof toch liever dat, gelijk de Catechismus zegt, de dingen niet bij geval maar van Gods vaderlijke hand ons toekomen. En de domine, die toch ook al dat Latijn heeft gelezen, denkt evenzoo.”

„Ja dat *zegt* hij ten minste,” sprak Steven, die nu eenmaal aan 't doorslaan was.

„Wat! Denkt gij dan dat hij liegt? riep Elsje verschrikt.

„Dat zeg ik niet,” hernam Steven, „maar ik weet wat ik weet, en al moest ik heel mijn leven smid blijven, ik verander toch niet.”

„Ik weet dat ge op een kwaden weg zijt Steven; ik heb niet zooveel verstand als gij, maar wie het woord

des Heeren veracht, dien kan het niet goed gaan," sprak Elsje droevig.

Het begon Steven te spijten, niet dat hij zulke verkeerde dingen geloofde, maar dat hij zoo onvoorzichtig was geweest ze uit te spreken, en Elsje bedroefd had gemaakt.

"Ge moet u dat niet zoo aantrekken" sprak hij op een toon, dien men bij een smidsjongen niet zou gezocht hebben. „Ik denk nu juist niet over alles, als uw vader en gij, en 't is wel ongelukkig, dat ik daarom geen goed kan doen."

"Maar zit het daar wel alleen in vroeg Elsje?" terwijl zij vermanend haar vinger ophief.

Steven antwoordde niet: hij wist wel beter, en ook dat zijn spotten den smid vaak geërgerd had in den laatsten tijd. Hij stond op, Elsje reikte hem de hand en sprak:

"Hoor eens Steven; vraag den Heere om een nederig hart. Dan zal Hij u te zijner tijd verhoogen en kan alles in vrede en liefde nog terecht komen."

Steven haaste zich weg, want hij wilde voor geen geld ter wereld dat Elsje zien zou hoe, bij dien trouwhartigen raad, de tranen bij hem opkwamen. Hij wistte die haastig af, en terwijl hij zich in den donker huiswaarts spoedde sprak hij:

"Ze meent het goed en ik houd veel van haar. Maar die menschen zijn niet wijzer en hoe kan ik onder hen staan! 't Moet maar gaan als 't kan"

In zulk een stemming kwam de jongen thuis. Hij zei moeder niets van 't geen er was voorgevallen, doch ze had dien avond niets aan hem. De goede vrouw diende den Heere in oprechtheid, maar hoewel zij zeer

goed merkte dat Steven meer en meer afkeerig werd van de waarheid, meende zij toch hem daarover niet te moeten onderhouden. Het zal wel terechtkomen dacht zij. En dat is ook gebeurd; maar langs een anderen weg dan zij misschien zou gewenscht hebben.

Zooals te begrijpen is, had Elsje niet geheel kunnen zwijgen van hetgeen zij met Steven had besproken, al vertelde zij om hem te sparen, niet alles. De smid echter begreep spoedig hoezeer zijn leerjongen reeds was verward in de striknetten van het ongelooft, dat ook toen zich in ons vaderland op menige plaats vertoonde, vooral bij de aanzienlijken. Met Stevens moeder te spreken, achtte de baas niet raadzaam; liever deed hij 't met den knaap zelf en trachtte hem te overtuigen van het verkeerde en zondige van zijn weg, die van God af en tot het verderf leidde. Steven echter was aan dat oor doof. Hij begon met al de schijnredenen en drogbe wijzen die zijn eigen verduisterd verstand hem ingaf of die hij gehaald had uit de boeken, welke hij hier en daar had gelezen. Want er zijn vele boeken die, al heeten ze niet slecht en al moet men ze soms lezen, om kennis te verkrijgen, toch recht gevaarlijk kunnen worden voor ons hart. Het is goed geen bepaald slechte boeken te lezen, maar evenzeer is 't noodig, bij alle boeken het Woord Gods te leggen en dan te zien wat er mee strijdt, om het beslist te verwerpen. Doch Steven had juist andersom gedaan.

De baas van zijn kant beproefde niet zoozeer Steven te bewijzen, dat hij ongelijk had, als wel hem door waarschuwing en vermaning terecht te brengen. Doch

vergeefs. De dominé, die van de zaak niet onkundig bleef, sprak er den jonkman eveneens over aan, en dat hielp zooveel dat deze althans in schijn toegaf en zijn tong wat meer in toom hield. Zijn hart veranderde er echter niet onder.

Op een Maandagmorgen, terwijl de knechts te acht uur in den winkel hun ontbijt gebruikten, kwam schijnbaar toevallig het gesprek op den vorigen Zondag. De oudste knecht, een vroom man, verhaalde hoe hij 't in de kerk onder de prediking bijzonder goed had gehad en recht verkwikt was thuis gekomen.

Een paar anderen konden hetzelfde zeggen; de meeste zwegen stil; ook Steven.

„Wel vriendlief,” sprak de oude man tot dezen; „gij hebt anders zooveel te vertellen. Zeg nu uw bevinding ook eens.”

„Ik ben er niet geweest,” sprak Steven kortaf.

„Niet, waarom niet?”

„Ik heb zitten lezen in Josephus,”

„Dat is geen kwaad boek,” zei de ander, „maar mij dunkt dat een Christen toch beter doet het Woord des Heeren te gaan hooren dan heidensche boeken te lezen als de gelegenheid daartoe is.”

„Josephus was geen heiden, maar een jood,” zei Steven.

„Nu goed, een jood dan, maar dan zal hij althans u den Christus niet verkondigen.”

„Nee, natuurlijk niet,” antwoordde de jonkman, „maar dat verlangt ook niemand.”

„Gij hebt het toch zoo goed nodig als ik en ieder ander,” zei de oude.

„Zoo?” vroeg Steven wrevelig. „Nu, ik zal mijn Zondag,

wanneer ik vrij ben, besteden als ik verkies. Ik heb die wijsheid, waar gij van spreekt, niet noodig, en heb wel wat beters geleerd. De dominé zal dat niet tegenspreken.”

Juist toen de laatste woorden door Steven met luider stem werden gesproken, ging de deur open. De baas trad binnen. Hij had wat pas gezegd was, verstaan en trad verontwaardigd op Steven toe:

„Hoor eens,” sprak hij, „zoo gaat het niet. Ik wil zulke goddelooze taal in mijn huis niet dulden. Gij hoogmoedige, eigenwijze knaap, hoe lang zult gij nog den duivel dienen?”

Stevens oogen flikkerden, en terwijl een spijtig lachje op zijn gelaat kwam, antwoordde hij:

„Hoe lang nog den duivel dienen? Nog een kleine week. Want Zaterdag ga ik voorgoed uit uw dienst en heb hier afgedaan.”

De baas begreep niet zoo aanstonds met welken juist niet begeerlijken naam hij door die woorden werd begiftigd. Doch een paar knechts, die even hadden staan luisteren en niet driftig waren als Steven en zijn meester beide, begrepen zeer goed den zet dien Steven gaf, en konden niet nalaten in lachen en dat zelfs zeer hoorbaar uit te barsten.

Verwonderd keek De Moor hen aan, doch eerst toen zijn oogen den sarrenden blik van zijn leerjongen ontmoetten, werd hem de beteekenis der woorden duidelijk en hij werd rood van toorn. Gelukkig bezat Peter de Moor de gaaf, die wel knapper lieden dan hij missen, om over zijn geest te heerschen en zijn ziel in lijdzaamheid te bezitten. Zoodra hij den toorn voelde opkomen, wendde

hij zich om, en liep haastig den winkel uit naar binnen.

Eerst een kwartier later kwam hij weer. Hij zag bleek, maar was kalm en sprak, tot Steven gaande:

„Vriendlief, als ge meent dat gij door mij te dienen den duivel dient, moogt gij hier geen oogenblik langer blijven. Ik zal u 't volle weekloon betalen, doch heen gaat gij op staanden voet. Maar dit zeg ik u en allen die hier staan tot roem van Gods genade in Christus, dat Pieter de Moor geen duivel is maar een verlost uit de macht des Satans, door de verdiensten van Christus Jezus den Heere, al is hij in zich zelf een ellendig zondaar en niets meer. Ik geef u deze week bedenktijd: ge hebt toch geen werk en kunt bedaard overwegen, of ge ook van uw boozen weg en verkeerde gedachten wilt terug komen, en ik vermaan u ernstelijk den Heere te zoeken opdat Hij uw hart verandere en bekeere van de dwaling uws wegs. Veracht gij mijn eenvoudig woord, dan zult gij, met al uw kennis en wijsheid, tot dwaasheid worden en tot ellende komen. Want uw sterkte is niet in God, maar in u zelf en dat is Hem een gruwel.”

Dit gezegd hebbende nam de smid Steven bij den arm en zette hem bedaard den winkel uit. De jonkman sprak niets, keerde zonder meer den baas en het huis den rug toe en stapte voort, terwijl hij in zich zelf mompelde:

„De teerling is geworpen, als Cesar zei. Ik moet de wijde wereld in. 't Is hier te klein en er groeit hier niets van mij. Ik ben tot wat beters hoop ik geboren, dan tot smidsknecht in Rhenen. We zullen zien wie 't verst komt.”

HOOFDSTUK III.

WAARIN IEMAND „VOORUITKOMT” ZONDER DAT HIJ
'T HELPEN KAN.

We moeten thans den lezer verzoeken een sprong te doen, zoowel wat tijd als plaats betreft. We zijn in het jaar 1704 en bevinden ons in de stad Luik, in de Belgische provincie van dien naam.

Zooals bekend is was het toen in die streken alles behalve rustig. De groote Spaansche Opvolgingsoorlog was uitgebroken. De legerscharen van Lodewijk XIV stonden tegenover de heiren der bondgenooten: Engeland, Nederland en Duitschland—Oostenrijk. Het tooneel van den krijg was Duitschland en vooral de zoogenaamde Spaansche Nederlanden, thans België, dat zoo vaak het groote schaakbord is geweest waarop een ontzaglijke strijd werd uitgestreden.

Het wemelde in het ongelukkige land van soldaten en „de kneuzende oorlogsvracht” plette alles waar zij overheen ging. Franschen, Engelschen Nederlanders, ja lieden van alle natie en taal, trokken her en derwaarts, en poogden de beste stellingen te bezetten of zich in het geen bezet was te handhaven.

Geen wonder dan ook, dat het te Luik, een der belangrijkste vestingen, woelig was. De bondgenooten hadden de plaats weten te bezetten; 't kasteel was zelfs door 't beleid van onzen beroemden Coehoorn in minder dan een uur tijds genomen en Engelsche en Nederlandsche troepen waren thans met de bewaking der stad belast. Onder die troepen vinden we onzen Steven weer.

Hoe hij daar kwam is in korte woorden gezegd. Na zijn eigenwillig vertrek uit de werkplaats, stond het besluit bij hem vast om de wijde wereld in te gaan. Hij was echter wijs genoeg om te begrijpen dat, al is men nog zoo knap, dit een gewaagd stuk is, als men tenminste niet eenig geld heeft. Dat te verkrijgen was echter niet zoo gemakkelijk, en wellicht zou Steven ten slotte wel gedrongen zijn geweest te blijven waar hij was zoo niet een onverwachte gebeurtenis ware voorgevallen. Zijn moeder namelijk werd ziek en binnen weinige dagen reeds was zij niet meer.

Hoewel nu Stevens moeder niet de kracht had bezeten om datgene wat in haar zoon verkeerd was met liefde maar ook beslist tegen te gaan, toch was haar dood voor hem een groot verlies. Hij was nu alles kwijt — want bloedverwanten bezat hij niet — wat hem nog aan huis en stad verbond. De eenige van wien hij nog een goed woord wilde aannemen was nu niet meer. Wel ontving hij bij moeders begrafenis menig goeden raad en welgemeende vermaning, maar dat alles ging 't eene oor in 't andere uit. Baas Pieter de Moor zou den jongeling, nu hij wees was, zeker hebben terug genomen; en ook bij anderen had hij wel werk kunnen krijgen, doch dit

wilde Steven niet. Hij had zijn hart op andere dingen gezet en dit vervulde hem zoo, dat zelfs de dood zijner goede moeder hem weinig aandeed. Zoodra het weinige dat het huisje bevatte was verkocht en hij de dertig gulden die er overbleven als eenige erfenis had verkregen, sloeg Steven zijn mantel om, want het was winter, en verliet op een vroegen morgen, zonder iemand te groeten en door weinigen gezien de plaats waar hij geboren en opgevoed was. Hij richtte zijn schreden naar Utrecht, waar hij in den avond aankwam.

Was Steven op goed geluk naar de bisschopsstad gegaan, al spoedig werd hem duidelijk dat zijn erfenis hem niet in staat stelde aldaar te rentenieren, en ook dat een werkring als hem leek er niet aanstonds te vinden was. Nu was het juist in den tijd, dat het leger werd bijeengebracht en voltallig gemaakt 't welk van hier uitging om de grenzen te dekken, en dat een zoo hevigen strijd tegen de Franschen zou te voeren hebben. Wervers namen soldaten aan en een goed handgeld werd geboden. In de herberg waar onze vriend thuis lag hoorde hij elken dag spreken over het leger, den oorlog, de werving, en zoo was 't geen wonder dat ook bij hem de gedachte oprees: als ik 't zoo eens beproefde! Dan had ik den kost voor 't eten en ging de wereld in, wie weet hoever. Wel was het krijgsmansleven niet al wat hij wenschte, maar ten eerste kende hij het niet van nabij, en ten tweede bleef hem even weinig keus tot terugkeeren als iemand die zijn schepen achter zich heeft verbrand. Steven was iemand van een kort besluit, en reeds drie dagen later was hij aangenomen voor het leger der

Staten en moest zich gereed houden Zuidwaarts te trekken.

Van den eigenlijken oorlog kreeg Steven vooreerst echter weinig te zien. Want, gelijk ik boven zei, was kort te voren de stad Luik door de onzen bemachtigd en nu werden in allerijl Nederlandsche en Engelsche troepen gezonden, om die gewichtige stad en vesting bezet te houden. Zoодоende geraakte ook onze vriend weldra over de grenzen en vinden wij hem weder als soldaat te midden van het bont gezelschap uit verschillende natiën, dat het bezettingsleger van Luik vormde.

Wie Steven hier had gadeslagen, zou in hem moeilijk de trotschen, eigenwilligen knaap van ettelijke maanden vroeger herkend hebben. Met de hem eigen vlugheid, had de jonkman de beginselen van den wapenhandel geleerd, en sinds bemoeide hij zich schijnbaar met niets. Ik zeg schijnbaar, want in waarheid was het anders. Stevens doel was vooruit te komen, het ver in de wereld te brengen, roem en eer te verwerven en dat doel verloor hij nooit uit het oog. Daarom ook legde hij zich met allen ijver toe op wat hem daartoe kon te stade komen. Noemden zijn makkers hem spottend „den stille”, hij liet het zich geduldig aanleunen en ging zijn gang.

Zeer goed begrijpende, dat men, om in de wereld overal terecht te kunnen, met Grieksch en Latijn niet veel uitvoert, was Steven's eerste zorg nog andere talen dan zijn moedertaal te leeren. Daarvoor nu was hier uitnemend kans. Want de troepen te Luik bijeenverzameld, schoon in hoofdzaak Britsche en Nederlandsche, telden toch ook vele Duitschers en lieden uit andere volken. In Luik zelf sprak het volk veelal Fransch. Zoo had onze vriend

dan een uitstekende gelegenheid om zich in al die talen te oefenen en hij verzuimde die niet, te meer daar er vrije tijd genoeg voor overschoot. Dusdoende gelukte het Steven in niet langen tijd het zoover te brengen, dat hij Walen en Duitschers en Engelschen niet alleen in hun taal verstaan, maar ook antwoorden kon. En daar mee — dat wist hij, kon een stap gedaan zijn tot zijn doel, groot en geëerd te worden in de wereld, vooruit te komen.

't Was ook de zucht tot eer, die maakte dat Steven zich wel wachte aan iemand zijn afkomst te openbaren. Onder de troepen bevond zich niemand die hem kende, en door den omgang in zijn jeugd met aanzienlijke jongelieden, zoowel als door de kennis en ontwikkeling die hij bezat, onderscheidde zich Steven, al was hij de eenvoudige zoon van arme lieden, toch zeer van zijn ruwe en niet bijzonder beschaafde makkers. Men had in dien tijd, gelijk bekend is, enkel huurtroepen, die bestonden uit lieden voor welke het soldaat zijn een vak, een broodwinning was. Dit leven nu, vooral in oorlogstijd was juist niet geschikt om hen tot vredige, lieflijke menschen te maken. Drinken en spelen was hun lust: vloeken en ruwe taal spreken veelal de gewoonte. Bij deze lieden nu stak onze jonkman zoover af, dat zelfs de oversten het opmerkten, en ook de ruwe krijgsmakkers voor Roelvinck zeker ontzag toonden, of liever zij wisten niet wat ze aan hem hadden en vermeden daarom hem lastig te vallen. Van zijn kant was Steven wijs genoeg om hen zooveel mogelijk te vriend te houden. Altijd was hij bereid voor den een een brief te schrijven, voor een ander die b. v. geen Engelsch verstond een boodschap, die hij te doen had

aan een Britsch officier, duidelijk te maken, de oorlogsberichten die dikwijls in een vreemde taal waren geschreven uit te leggen enz. Men had hem noodig en hinderde hem daarom niet.

Doch met dat al was Steven eigenlijk niets beter of misschien nog zondiger dan zijn wilde makkers. Leidden zij een leven zonder God, hij deed hetzelfde, schoon hij beter wist, wat bij vele van hen niet zoo was. Wel zou hij zich niet bedrinken of razen en vechten, maar in zijn hart namen ongeloof en hoogmoed met den dag toe. In Rhenen had hij ten minste nog altijd het voorbeeld van zijn moeder gehad en was dikwijls vermaand en gewaarschuwd. Doch hier lette niemand op hem, en zoo dwaalde Steven al verder af, gelijk een schaap in de woestijn, en verbeeldde zich dat hij er in eigen kracht en buiten den Heere God er wel komen zou. Nu en dan werd er voor de soldaten gepredikt en Steven woonde dat bij omdat hij moest, maar hij stopte zijn ooren tegen de waarheid, en maakte zich zelf wijs dat hij wel beter wist. En zoo was hij een volslagen ongeloofige geworden nog eer er een jaar was voorbij gegaan.

Op zekeren dag kwam Steven van de wacht terug. Hij was voor zijn kameraden welkom. Want er waren tijdingen ontvangen omtrent den oorlog en ieder was verlangend te weten, of men weldra den vijand kon te zien krijgen. Doch daar velen slechts gebrekkig lezen konden; bij anderen 't begrip niet vlug was en de vreemde taal bovendien een uitlegger noodig maakte, duurde het niet lang of onze vriend zat, met een glas bier zich verkwikkend, te midden van zijn aandachtige hoorders.

Hij had echter nog niet veel gelezen of verteld, toen een jong, pas aangekomen officier naderde, die nieuwsgierig om te weten wat er gaande was, zich bij het groepje aandoot. Doch nauwelijks had hij een oogenblik geluisterd en den spreker aangezien of hij drong door de soldaten heen, trad op den soldaat toe en riep uit:

„Heb ik 't mis of wis. Zijt gij Roelvinek uit Rhenen.”

Zoo plotseling gestoord blikte de aangesprokene op en zag den vreemdeling aan, half misnoegd over 't geen deze gezegd had, wyl daar niemand mee noodig had. Doch een officier voor zich ziende stond hij op, groette en sprak:

„Gij hebt u niet bedrogen Kaptein; ik ben tot uw dienst.”

„Straks” zei de officier; „kom mij spreken als 't hier is afgeloopen.”

Zoodra 't Steven mogelijk was, spoedde hij zich naar den hem onbekenden officier. Maar hoe verbaasde hij zich toen deze, met een gemeenzaamheid die anders bij meerderen niet veel voorkwam, op hem toeliep en hem hartelijk de hand drukte, uitroepende: „Maar Steven, kent ge mij dan niet meer? Johan, uw ouden speelmakker, Johan van Maaren.”

„De zoon van den baron!” riep Steven verrast. „Ja nu zie ik het.” Maar, heer Kaptein, wat zijt gij veranderd. Ik zou u nooit herkend hebben.

„Laat dat „heer Kaptein” maar weg,” was 't antwoord. „Gij zijt Steven en ik Johan, net als vroeger. We zullen nu eens praten over al wat ons is wedervaren, sinds we elkaar het laatst gezien hebben.

Weldra zaten de oude vrienden onder een goed glas wijn gezellig te keuvelen. Wat Steven te vertellen had

weten we. De jonge officier deelde zijn wedervaren mee 't welk hierop neerkwam, dat hij na volbrachte studie een plaats in 't leger had gevonden. „Ik had nog al voorspraak,” voegde de baron er eerlijk bij, „en zoo heb ik het reeds tot Kaptein gebracht. Te klagen heb ik niet, alleen mocht ik lijden dat ze mij ergens anders hadden geplaatst dan in dit vervelend nest.”

„Waar men intusschen ook mooi buiten schot blijft” merkte de ander op.

„En fraai soldaat, gij!” riep de officier. „Maar ik begrijp u. Gij zijt het geworden bij gebrek aan beter. Nu, ik ben in alle geval blij een ouden kennis te ontmoeten en dit belof ik u, 't zal aan mij niet liggen, als ge 't niet verder brengt.

In lang had Steven zich niet zoo aangenaam gestemd gevoeld als toen hij dien avond huiswaarts keerde, al spijt het mij te moeten zeggen, dat de vreugd over het weerzien van een oud vriend, daaraan niet het grootste deel had. Koel en berekenend gelijk hij geworden was, overdacht Steven, hoe hem zoo op eens de weg tot hooger was gebaad. Hij had nu een hulp en voorspraak, hij was de vriend van een man van aanzien, en dat zou hem, Steven, maken tot iemand die men naar de oogen keek, „Johan zal de brug zijn waarover ik in 't beloofde land wandel” sprak de jonkman in zich zelf, vergetend dat men zoo vaak door een diepe Jordaan het ware Beloofde land binnentreedt. Eveneens vergat hij op te merken hoezeer zijn eigen hooghartig gedrag jegens anderen verschilde van Johan's wijze van doen. Deze toch had zich voor hem, den gemeenen soldaat, niet geschaamd, maar

hem openlijk als oud vriend aangenomen en beloofd hem te helpen. Steven dacht alleen om zich zelf, en ieder was welkom die hem van dienst kon zijn.

De nieuwe of liever de hernieuwde kennismaking had voor Roelvinck geen onbegearlijke gevolgen. De jonge officier was iemand die van een goed, vroolijk leven hield en, gelijk hij zelf eerlijk had erkend, meer door voorspraak dan wegens zijn kunde en bekwaamheid een rang verkregen had. Genot was zijn hoofddoel en hoe minder hij te doen had hoe liever. Nu werd echter in een vesting als Luik en in oorlogstijd niet zoozeer veel arbeid als wel groote stiptheid en oplettendheid bij den dienst vereischt, en dat kwam den jongen edelman natuurlijk niet zeer gelegen. Zoodra had hij dan ook niet bemerkt dat Steven nog meer verstond dan exerceeren en eten, of hij begreep dat zijn oude makker hem van dienst kon zijn. Er was voor een officier veel te schrijven; er waren plannen te teekenen, brieven te wisselen enz. enz. Daarvoor nu, zoo dacht de baron, is mijn oude kennis uitnemend te gebruiken en zoo was het ook. En Steven had daar niet tegen, want zijn vriend zorgde dat hij als belooning vrij was van de vele diensten, die anders een soldaat had te verrichten. En dat het daarbij niet bleef, werd spoedig duidelijk, toen Steven bij de eerste gelegenheid de beste op voorspraak van zijn vriend werd bevorderd tot den rang, iets hooger dan welke thans bekleed wordt door een sergeant. Dat bracht van zelf schrijfwerk mee, en zoo kon van Maaren hem te gemakkelijker het zijne laten verrichten.

Het hart zwol onzen vriend geweldig bij zooveel voorspoed. In overleg met den baron verwisselde hij zijn

voornaam „Steven” voor het Fransche „Etienne.” Ook wist hij 't zoo ver te brengen, dat hij verplaatst werd, zoodat hij met zijn vroegere makkers, die gewone soldaten gebleven waren, niet meer in aanraking kwam dan hij zelf verkoos. Brieven uit het vaderland ontving hij van zelf niet; den baron had hij verzocht aan niemand over zijn geringe afkomst iets te zeggen — en zoo zag onze jonkman den dag reeds naderen, waarop al de wenschen van zijn eerzuchtig hart bevredigd en hij er „bovenop” zou zijn.

Doch wie dat in eigen kracht zoekt, en den Heere vergeet, zal vroeg of laat ervaren dat alle roem ijdel en alle streven naar hooger dwaasheid is, tenzij dan dat iemand roeme in en streve met den Heer.

HOOFDSTUK IV.

IN TWEEËRLEI STRIJD.

Op een donkeren avond, met opzet daartoe uitgekozen, verlieten een aantal wagens de zware poorten der Luiksche citadel, en sloegen den weg in naar Hoey, een stad wat zuidelijker aan de Maas gelegen. Voor, achter en bezijden de wagens gingen of wel reden krijgslieden, in wier midden zich een hoofdofficier bevond, bijna geheel in een donkerkleurigen mantel gehuld. Naast hem reed iemand blijkbaar van minderen rang; een opmerkzaam beschouwer zou in dezen Etienne, anders gezegd Steven, herkend hebben.

Een dichte motregen viel neder, en was ook het overluid spreken verboden, met het oog op gevaar dat van den vijand dreigen kon, in zulk een kil weder gevoelden zelfs tot fluisteren weinigen lust. Daarbij kwam dat niemand wist waar de tocht heen ging, behalve de hoofdofficier wien de leiding was toevertrouwd.

Een half uur was men zwijgend en steeds scherp oplettend of er ook gevaar dreigde voortgegaan, toen de overste zich tot Roelvinck wendde en zoo zacht mogelijk sprekend hem meedeelde waarheen de reis ging. Men zou namelijk levensvoorraad en krijgstuig brengen naar

een versterkten post, die ongeveer twee uren verder lag, dicht bij de verdedigingswerken der Franschen. Zoo mogelijk moest men trachten dit ongemerkt te doen, wyl de vijand scherp wacht hield, en het zaak was een gevecht te vermijden waarin, gesteld al dat men 't won, toch de voorraad groote schade kon lijden.

Hoewel dat alles in een paar woorden werd meegedeeld wekten zij toch in Stevens hart allerlei gewaarwordingen, voor een deel juist geen aangename op. Tot nog toe had hij van den eigenlijken oorlog weinig gezien, en 't zelfs tamelijk rustig gehad. Thans kon hij er plotseling en in de duisternis mee kennis maken; als een bliksemstraal vloog hem de gedachte door de ziel: als ge nu hier eens uw einde vindt; dan was het uit met alle groote plannen, en gij zelf, waar zoudt ge zijn? Doch hij onderdrukte zulke overleggingen aanstonds om veeleer op andere te letten. Wie weet of hij niet roem en eer zou behalen als alles rustig afliep, ja ook al kwam het tot strijden. In alle geval trachtte hij elke gedachte aan den dood te verdrijven. Ieder moet immers eens sterven, sprak hij bij zich zelf, en wat bekommer ik mij nog om de praatjes van vroeger? Ik ben nu dien onnoozelen lui als de Moor en die anderen lang te wijs af. Geen kinderachtigheid!

En zoo kreeg Steven weer moed, maar een valschen, heilloozen moed, die niet uit God was. Snel waren hem al die overleggingen door 't hoofd gegaan, en onwillekeurig zette hij nu zijn paard aan, toen de officier zich weer tot hem wendend fluisterde:

„Tot nog toe gaat alles voortreffelijk; tot het weer

Te rechtertijd gegrepen

3

toe werkt mee. Ik heb reeds een langen rit achter den rug, en zal daarom een oogenblik rust nemen in den eersten wagen achter ons. Mocht er onraad zijn dan ben ik bij de hand.”

Een der ruiters nam het paard bij den teugel; de overste beklom den wagen, en zette zich op zijn gemak neer. Doch, als 't meer gaat, het lichaam was sterker dan de geest, en eer hij het zelf wist lag hij in diepen slaap op de bank uitgestrekt. Etienne, die nu zoo lang het opperbevel had, kon natuurlijk niet vermoeden dat zijn tochtgenoot de reis thans onbewust mee maakte. Maar hij begreep, dat nu dubbele waakzaamheid zijn plicht was.

En terecht. Want de weg voerde door een bosch, waar men kwalijk een hand voor oogen zien kon. Nauwelijks was men het een eindweegs ingegaan, toen onverwacht een schot knalde, weldra gevolgd door een tweede.

Gelukkig was Etienne op zijn hoede. Zoodra hij zekerheid had vanwaar de schoten kwamen klonk zijn bevel: „Links! achter de wagens. 't Pistoool gereed!”

Men was zoo wijs geweest om voor een gevaarlijke onderneming als deze zooveel mogelijk oudgedienden te kiezen, die, aan 't geen de oorlog meebrengt gewoon, en voor geen klein gerucht vervaard waren. Zoo ontstond er dan ook geen verwarring, al sloegen weldra eenige kogels in de wagens en werd een der paarden getroffen. De soldaten kozen rustig hun plaats, en richtten hun schoten naar den kant, waar de vijand zijn moest, die echter in de duisternis nergens te zien was.

Doch plotseling weerklonk een pijnlijke kreet door de stilte van den nacht. Blijkbaar was een der Franschen getroffen; en — hun schuilplaats was tevens verraden. Snel wendde Steven zijn paard en rende door tal van anderen gevolgd in de aangeduide richting, terwijl hij een korporaal toeriep met de overigen de wagens te dekken.

Uit het kreupelhout, waarin de ruiters doordrongen, klonken echter niet alleen klaagtonen, maar kwamen eveneens kogels hun te gemoet. Etienne voelde zich juist niet op zijn gemak, toen ze hem om de ooren suisten. Doch er was geen tijd dan om voort te jagen. En zoo deden ze dan ook zonder bedenken. Doch de vijand wachtte hen niet af, maar sloeg op de vlucht, en 't bleek onmogelijk hem na te zetten. Slechts den gewonde kon men als gevangene meevoeren. Van hem vernam men ook, dat een kleine afdeeling Franschen, die op verkenning uit was, zich zoover vooruit gewaagd en den aanslag beproefd had. Overigens, zoo verzekerde de gevangene, dien men met den dood dreigde zoo hij loog, dat de weg vrij was.

Toen Etienne met zijn makkers bij de wagens terugkeerde, vond hij daar den overste die, door het schieten op niet aangename wijs gewekt, metterhaast zijn rustplaats had verlaten, om te paard te stijgen. Dat was evenwel niet aanstonds gelukt, wijl zijn rijdier niet zoo spoedig was te vinden en al de manschappen te paard op de vervolging des vijands uit waren. Zoo bleef hem dan tot zijn niet geringen spijt weinig anders over dan te wachten tot de vervolgers terugkwamen. Men had het geluk ook het losse paard weer op te vangen, en nu werd de tocht met allen spoed voortgezet.

„Dat ik ook juist rust moest nemen” sprak de hoofd-officier brommend, terwijl hij weder naast Etienne reed, „'k had moeten voorzien dat zoo iets gebeuren zou!”

„Dat was toch moeilijk, heer overste” antwoordde Etienne, in zijn hart recht blij, dat niet alleen de geheele zaak goed afgelopen was, maar bovendien al de eer er van hem toekwam.

„Gij kunt zeker wel zwijgen?” vroeg de overste na een poos.

't Was goed dat de duisternis hem verhinderde den spotlach, welke zich bij die woorden op het gelaat van zijn reisgenoot vertoonde, duidelijk te onderscheiden. Doch snel bedwong deze zich en antwoordde zeer beleefd:

„Er is waarlijk niets te zeggen, heer overste. We hebben slechts onzen plicht gedaan.”

Nu ja, maar ge voelt mijn onwillekeurige afwezigheid . . .

„O! daaraan dacht ik niet eens, maar ge kunt er op rekenen dat de wil van mijn meerderen een wet voor mij is, en ik omtrent alles het zwijgen zal bewaren wat door hen geacht wordt niet geschikt te zijn voor bekendheid.”

„Juist” sprak de overste, „en ik zal uw wakker gedrag, al is het dan ook niet algemeen bekend, zeker niet vergeten.”

Zonder ongeval werd de reis voleind en de legerpost van het noodige voorzien. Ongehinderd bereikte men tegen den morgen weder de stad en toen Steven zich ter ruste leide — wat na zulk een vermoeienden nacht wel noodig was — wist hij ook, dat zijn meerdere er nu

belang bij had hem voort te helpen, en dat het slaapje in den wagen voor hem die gewaakt had goede vruchten kon dragen.

Hoewel Etienne wijs genoeg was om te zwijgen van het gebeurde, dat den overste in een kwaad daglicht zou kunnen stellen, lekte er toch, als te begrijpen is, wel 't een en ander van uit, en dit strekte niet weinig om Roelvinck in aanzien en achting te doen rijzen.

Juist andersom ging het baron van Maaren. Hij was rijk, en dat is reeds voor menig een ongeluk geweest, wijl 't hem gelegenheid gaf lui te zijn. Daar kwam nu bij, dat de jonge officier het zich makkelijk kon maken met de hulp van zijn vriend Roelvinck. Zoo gaf hij zich dan aan een ledig en tamelijk los leven over, niet begrijpende hoe hij zodoende, vooral in een tijd als dezen, nu er knappe menschen noodig waren, alle kans om verder te komen verspeelde. Etienne merkte dat zeer goed op, doch gelijk zijn vriend door de begeerlijkheid des levens, was hij door zelfzucht verstrikt. Wat gaat het mij aan, dacht Steven, wat zoo'n rijk heer doet. Dat moet hij zelf weten; ik ben niet geroepen hem te waarschuwen. Wie weet, of hij niet juist op die wijs in mijn voordeel werkt. En zoo liet Steven, naar echte Kains natuur, zijn ouden vriend begaan, en wachtte zich wel hem te waarschuwen. Met dit al bleef hij voor wie niet meer wist en niet verder zag, de oppassende en ijverige Roelvinck, die zelfs anderen ten voorbeeld kon zijn. Men kan een „oppassend" mensch wezen en daarbij zelfzuchtiger dan een deugniet.

't Gebeurde in dien tijd, dat de Engelsche veldheer Marlborough, die een aanval der Franschen op Luik vreesde, besloot de bezetting aldaar voor een poos nog te versterken. Om de nieuwe troepen te ontvangen, moesten natuurlijk allerlei schikkingen worden gemaakt, vooral wijl er reeds zooveel soldaten waren. Aan eenige officieren, waartoe ook de baron behoorde, werd opgedragen een teekening te maken van de verblijven, die voor de te wachten gasten zouden worden ingericht en tevens de berekeningen te leveren van de benoodigde ruimte, levensvoorraad, krijgsbehoefden enz. Dat was nu juist geen gemakkelijk werk, onder anderen wijl het in enkele dagen moest verricht worden. Geen wonder dan, dat de baron weer de hulp van Etienne vroeg. Doch verkeerd en onverstandig was, dat hij dezen alles overliet en zelf nagenoeg niets deed.

Zoodra de teekeningen en beschrijvingen gereed waren ontving onze sergeant als de mindere last om ze te brengen naar den hoofdofficier, aan wien door den veldheer was opgedragen alles te regelen. Dit was dezelfde met wien Steven in der tijd den tocht naar Hoey had gedaan, en die nu pas weer te Luik was aangekomen.

Wie 't meest verbaasd stond van de twee bij de onverwachte ontmoeting is moeielijk te zeggen. Doch er was niet aanstonds tijd om veel te spreken. De officier ontving de stukken en zag ze nauwlettend door, terwijl hij hier en daar een aantekening maakte.

„Gij zult wel zoo goed zijn den heeren uit mijn naam dank te zeggen" sprak de overste, toen hij alles doorloopen had „en hun mijn tevredenheid te betuigen."

Etienne knikte toestemmend.

„Het spijt me” ging de overste voort, dat nog altijd de gelegenheid ontbreekt om een verdienstelijk man als gij in rang te bevorderen. Wel zijn er plaatsen open, gelijk meer in oorlogstijd, maar . . . .

Roelvinck spitste de ooren, en zag den spreker in het aangezicht, als om hem iets te herinneren.

„Ik raad u” hernam de overste, „van de gelegenheid gebruik te maken die gij hebt om u te bekwaamen. Gij hebt, naar ik zie, uitstekende leermeesters onder de officieren. Met eenige studie kunt ge het spoedig zoover brengen dat ge bevorderd wordt.”

Had de overste in Stevens hart kunnen zien, hij zou bespeurd hebben, hoe daar een geweldige strijd werd gestreden, een strijd tusschen oude vriendschap en zelf-zucht. Was het niet *zijn* werk waarvoor een ander geprezen werd? Maar die andere was zijn oude vriend, die hem had voortgeholpen. Zou hij hem de eer ontnemen door te zeggen hoe het stond?

Terwijl de overste al voort redeneerde gingen deze overleggingen bij Etienne om. Snel bedacht hij, hoe 't ook mogelijk was, het een met het ander te vereenigen. Hij kon van eigen bekwaamheid spreken en toch zijn vriend niet bloot geven. Doch . . . daar noemde de overste een naam. 't Was die van baron van Maaren.

„Kent gij hem?” vroeg hij.

„O ja zeer goed.”

Dan zult ge hem weldra kunnen gelukwenschen. Onder ons gezegd, hem wacht bij de eerste gelegenheid zeker bevordering en hij verdient het, want al wat van hem

geëischt wordt verricht hij beter dan iemand. Ik zeg u dit in vertrouwen wijl we elkaar kennen en kan er bijvoegen, dat gij dan tevens tot officier bevorderd wordt, als gij daartoe eerst de noodige bekwaamheid zult verkregen hebben.”

Steven trilde. Wat zou hij doen? De kans was schoon en — de koude begeerlijkheid overwon. „Ieder voor zich” fluisterde hij, en het volgende oogenblik wist de hoofdofficier wie eigenlijk de man was die het schoone werk leverde, waarvoor de baron was geprezen. Tot eer van Steven dient er echter bijgevoegd, dat hij 't alleen openbaarde onder belofte van strikte geheimhouding en de officier, aan wien Steven gelijk we weten 't zelfde schuldig was, beloofde dat. De laatste wist trouwens wel, dat het hem niet zou geweigerd worden.

De overste had hem oplettend aangehoord, en luisterde weer aandachtig toen Etienne, op zijn verzoek, hem verhaalde hoe hij aan de kennis, die hij bezat gekomen was, en in 't kort zijn levensgeschiedenis meedeelde, waarbij echter een en ander werd weggelaten, dat Steven liever voor zich hield.

„Ik zal de stukken nog even doorloopen,” sprak de hoofd-officier, terwijl hij de rollen weder opende, schijnbaar om alles nog eens na te gaan, doch eigenlijk om te overleggen wat nu te doen. Niet alleen was hij verrast door Roelvincks bekwaamheid, maar ook was 't hem niet onwelkom, den man, dien hij, als de schenker van Pharao den armen Jozef, eigenlijk geheel vergeten had, nu zonder veel moeite een wederdienst te kunnen doen. Dat het uit de rechte dankbaarheid voortkwam durf ik niet verzekeren.

Hoe 't zij, een poos daarna rolde de overste de papieren weer op en sprak, zich tot Roelvinck wendend:

„Ik geloof dat ge den gelukwensch, waarvan ik zoo even sprak, wel voor u zelf bewaren kunt. Begrepen?

Etienne knikte slechts, terwijl hij moeite had zijn blijdschap te verbergen. Doch eer hij dankend afscheid nam, sprak hij:

„Heer overste, mocht het er toe komen, wees dan zoo goed mij tevens van hier te verplaatsen.”

En de overste, voor een deel althans begrijpend, waarom dat werd gevraagd beloofde dat en — hij hield woord.

HOOFDSTUK VI.

WAARIN OUDE VRIENDEN SAAMKOMEN, ZONDER
HET TE WETEN.

In de ruime, tot kantoor ingerichte zaal van zijn groot huis op de St.-Anthonie's-Breestraat of Joden Breestraat te Amsterdam zat Levi Benjamin, de bankier, en tuurde in de boeken die om hem lagen, of maakte aantekeningen in een kladboekje, dat tevens voor zakboek dienst deed. Levi Benjamin was een dier joden, wier voorouders, onder de vervolging der Inquisitie uit Spanje en Portugal gevlucht, toen reeds meer dan een eeuw in Nederland gastvrijheid en alle andere vrijheid genoten. Voeren de Israëlieten daarbij wel, ons volk eveneens, want „wie Isrel zegent gaat het wel” is nog altijd een waar woord.

In zijn dikke kamerjapon gehuld, een veelkleurige muts met kwasten op de grijze haren, was de bankier het sprekend beeld, het type van een Oosterling, van het volk, dat om zijn zonden wel buiten het land der vaders verdreven omzwerft maar nooit te niet gaat, niet kan verdwijnen onder de volkeren, maar in wezen en gewoonten, in alles een afgezonderd volk blijft. Want des

Heeren verbond wordt niet gebroken. De dag komt, dat dit volk zijn koning zal erkennen, en zegenen den Messias, den Christus, die komt in den naam des Heeren.

Doch op het oogenblik vervulden blijkbaar geheel andere gedachten het hoofd en hart van Levi Benjamin. Behalve de beroepen van bankier en wisselaar oefende hij, zoo men zeide, nog een ander uit, dat van woekeraar namelijk. In hoever dat zoo was, is moeilijk te zeggen. Zeker is dat vele Amsterdamsche jongelieden van aanzienlijken huize, den weg naar Levi's woning kenden; dat hij hen vaak hielp als zij om geld verlegen waren, en ook dat hij dit niet enkel uit menschlievendheid deed, maar ook en misschien wel bovenal opdat zijn beurs er wel bij mocht varen. Nam hij groote winsten, welnu, dat ging niemand aan, zoo oordeelde Levi. De lieden konden het betalen, en daarbij, ze kwamen immers vrijwillig. 't Stond ieder vrij zijn deur voorbij te gaan.

Naast het kantoor en daarmee door een lage deur verbonden, lag een klein vertrek. Wie goed toezag bespeurde, dat daar nog iemand over boeken gebogen voor een lessenaar zat. Deze persoon, die er bediende of klerk scheen te wezen, was zoo geplaatst dat hij de bezoekers zeer goed kon opnemen, doch door hen kwalijk kon gezien worden. En daar was reden voor. Want allicht zou deze of gene aanzienlijke jonkman, die — juist niet voor zijn genoegen — aan Levi een bezoek bracht met verbazing in den klerk een ouden kennis hebben weergevonden . . . Johan van Maaren!

Misschien verbaast het ook den lezer, den zoon van den baron hier aan te treffen. We zullen daarom even

zeggen, hoe de gewezen officier op het kantoor van den Joodschen bankier en geldschietser was verdwaald geraakt.

De bevordering waar en Etienne en de baron op hoopten, doch zonder dat de laatste het van den eerste vermoedde, was, als ik zei, voor Steven niet uitgebleven. De overste had daarvoor gezorgd, en hem tegelijkertijd overgeplaatst, zoodat hij van vroegere vrienden en bekenden verwijderd was, juist zooals hij had gewenscht. Daarbij was alles tamelijk haastig in zijn werk gegaan, en had Steven er gebruik van gemaakt dat zijn vriend de baron voor eenige dagen afwezig moest zijn, om met spoed te vertrekken. Slechts liet hij een brief voor hem achter, die met dankbetuigingen en fraaie woorden was gevuld.

In het eerst had de baron van de geheele zaak niet veel begrepen. Doch toen zijn eigen bevordering uitbleef en hij later Steven's snelle bevordering vernam, begon 't vermoeden bij hem op te komen dat hij misschien voor zijn vroegeren makker was achteruitgezet. Daarbij kwam, dat deze volstrekt niets meer van zich liet hooren, als wilde hij liefst over wat er voorgevallen was niet spreken. Om kort te gaan, baron van Maaren begreep uit alles, ook uit wat hij zoo hier en daar hoorde, dat de rollen waren verwisseld en Steven eerst zijns gelijke en later zijn meerdere was geworden. Dat hinderde en prikkelde hem te meer, wijl hij nu ook de goede hulp kwijt was, die hij, al was 't ook niet zonder vergoeding, steeds van Steven had genoten. In diens plaats was zoo gauw niemand te vinden, en onze officier moest dus thans alles weer zelf doen. Hoe langer echter de oorlog duurde hoe zwaarder die taak werd, en 't was geen wonder dat een man als van Maaren het er

slecht afbracht. Hij had alles aan anderen overgelaten, en was nu bovendien wrevelig en verbitterd van gemoed. 't Duurde niet lang, of er kwamen van die boven hem stonden allerlei aanmerkingen. De baron, meer gewend om zijn genot te zoeken dan opmerkingen aan te hooren, kon dat niet velen, en 't eind was dat hij eens in een driftige bui besloot zijn ontslag te nemen. Zonder te overwegen wat stap hij deed, zette hij dat plan door, en daar men geen bezwaar had hem te missen was al spoedig verkregen wat hij vroeg, en kon hij zijns wegs gaan.

„Wie in toorn handelt is als iemand die in storm onder zeil gaat.” Dat ervoer ook de jonge baron. Toen hij eenmaal geen betrekking meer had, en in het vaderland was teruggekeerd bleek aan hem, dat ledigheid „des duivels oorkussen” is. Niets te doen hebbende, en bij gebrek aan lust om iets aan te vatten, zocht hij zijn troost in allerlei vermaak en verstrooiing. Weldra omringden hem tal van vrienden, die echter goed gezien meer vrienden van zijn welgevulde beurs dan van hem zelf waren. Spoedig was de jonge baron een eerste speler en drinker geworden en verteerde hij grof geld, alsof zijn schatkist onuitputtelijk was. 't Duurde echter niet heel lang, of hij begon er reeds den bodem van te zien, en toen was Holland in last. Met schrik bespeurde hij nu, hoe reeds van de erfenis zijner ouders weinig meer over was, en hij niet eens meer het noodige bezat om op grooten voet te blijven leven. Doch er was nog raad, althans zoo meende hij. Aan de speeltafel, waar hopen gouds werden verdubbeld, kon hij wellicht een fortuin herwinnen, en dien heilloozen weg sloeg de jonge baron in. Doch 't ging

hem als 't reeds zoovelen gegaan is; al dieper geraakte hij in schulden en nood. Toch moest er geld zijn om zijn fatsoen en eer op te houden, en in dien nood wendde hij zich tot zijn eenigen broeder, die een hooge betrekking in Indië bekleedde. Doch in dien tijd hadden brieven naar de Oost een lange reis, en kon men vele maanden op 't antwoord wachten. Intusschen paaide de baron zijn schuldeischers met de belofte, dat hij alles betalen zou zoodra het geld dat hij uit Indië verwachtte kwam, en de meesten lieten zich, denkende aan den rijken broeder daarginds, voor alsnog daarmede te vreden stellen.

Eindelijk kwam de brief, maar hij bracht geen geld, doch wel scherpe en bittere verwijten. Gij hebt, zoo schreef Johan's broeder, uw ongeluk u zelf te wijten. Gij hebt een goede, eervolle betrekking prijs gegeven en al weet ik niet alles, ik ken u genoeg om te begrijpen, hoe het daarin is gegaan. Uw brief bewijst het. Want hoe komt een man als gij, die voor niets heeft te zorgen, en een goed vermogen had, diep in de schuld en tot geldgebrek? Kunt gij dat behoorlijk uitleggen — goed. Anders behoeft ge op mij niet te rekenen. Ik vrees dat ik mij zelfs gelukkig mag rekenen hier te zijn, om niet te deelen in de oneer, die ge misschien over ons huis brengt.

Met een toornigen uitroep smeed Johan den brief op den grond en snelde de deur uit. Wat zou hij beginnen? Doch daar ontmoette hij een vriend, een jongmensch uit hoogen stand, maar bedorven van karakter en zeden. Dadelijk bespeurde hij, dat den baron iets scheelde en deze maakte geen geheim van wat er gebeurd was.

„Maar hebt ge dan *niets* meer over?” vroeg de vriend, die bij zich zelf reeds voornam om, als 't zoo was, Johan den rug toe te keeren.

„Geld? neen. Ik bezit slechts het kleine landgoed bij Wijk. Maar dat is tamelijk vervallen, en bovendien, als ik dat verkocht, zou ieder dadelijk weten hoe 't met mij stond.”

„Dat behoeft ook niet. Ge zijt al geholpen. Ga naar Levi Benjamin, den jood te Amsterdam; hij zal u wel uit den brand helpen en hij is te vertrouwen ook; dat weet ik bij ervaring. Maar pas op; hij doet niets voor niemendal.”

De baron had reeds genoeg van Levi Benjamin gehoord om dat ook te weten. Doch wat zou hij doen? Een dag later reeds was hij te Amsterdam en in het kantoor van den bankier, en ontving hij van dezen een som geld ter leen. Het landgoed te Wijk zou daarvoor onderpand zijn, en de bankier zorgde wel dat hij niet meer uitschoot dan hij met zekerheid wist dat het pand kon opbrengen. Bovendien moest er een hooge interest worden betaald, gelijk trouwens altijd in zulke gevallen, en dan had mijnheer zich met het teruggeven niet meer te haasten dan hij zelf verkoos, zei Benjamin, die een beleefd man was en zelfs veel goed deed, mits zijn zaken maar vlot gingen.

Zoo was dan Johan weer voor 't oogenblik geholpen, maar — en dat was zijn eigen schuld — van den wal in de sloot. Hij was buiten de vreesz Gods opgevoed, al hadden ook zijn ouders hem trouw ter kerk laten gaan, en al was hij tot lid aangenomen. Hij had dat

alles beschouwd als dingen, die een fatsoenlijk man behoort te doen, en zijn ouders die zelf den Heere niet kenden, hadden, meenden zij, hun plicht gedaan, als zij poogden van hun zonen brave menschen te maken. Maar tusschen „brave menschen” en „godvreezende menschen” is een groot onderscheid, en waarlijk braaf is niemand dan die door Gods genade een nieuw hart ontvangt, waarin de geest des Heeren woont. En omdat de baron buiten God leefde kon hij ook niet stilstaan of omkeeren op den boozen weg, die leiden moest tot zijn verderf.

't Zou een droeve geschiedenis zijn, uitvoerig te vertellen hoe de jonkman al dieper zonk. Telkens beproefde hij — 't was 't eenige dat overbleef — zijn geluk aan de speeltafel. Nu eens won, dan weer verloor hij, doch 't slot van de zaak was, dat hij elke maand armer werd en steeds dieper in de schuld raakte. Weldra kende hij de woning van Levi Benjamin even goed als zijn eigen huis, al bezocht hij de eerste liefst alleen laat in den avond. Doch heel lang kon zulk een leven niet duren. De bankier weigerde meer geld te leenen; hij was reeds, zei hij — en dat was zoo — tot het uiterste gegaan, doch met verlies werken kon hij niet. Daarmee was alles gezegd en beslist.

Een paar maanden later, sloop op een donkeren, kouden winteravond, een man in een versleten mantel gewikkeld, den viltten hoed diep op 't hoofd gedrukt, door de Joden Breestraat en schelde bij den bankier aan. Hij stapte, als een die hier wel bekend was, de meid voorbij en trad het kantoor binnen, waar de jood nog ijverig zat te werken.

„Mijnheer van Maaren! Gij hier!” riep hij; „ik vreesde al haast, dat ge er van door waart gegaan.”

„'t Ware beter dat ik hier nooit gekomen was,” sprak de baron somber, terwijl hij zich neerzette.

De geldschieder zag op en staarde den bezoeker aan. Johan was bleek, zijn oogen stonden hol, zijn aangezicht was vervallen en hij beefde over heel zijn lichaam. Zijn versleten plunje getuigde mee van de ellende waarin hij verkeerde.

Levi Benjamin echter had zoo iets wel meer gezien. Hij ontroerde dan ook niet, maar begreep alles en antwoordde alleen:

„Het spijt mij van u, heer baron. Maar 't is onbillijk het mij te wijten. Als de heeren geld noodig hebben, moeten er toch menschen zijn die het leveren, en waar zouden wij van leven als er niet te verdienen viel? We zijn hier vreemdelingen en moeten 't wel in den handel zoeken. ¹⁾ Zijt ge niet zelf gekomen? Heb ik niet gevraagd of mijn voorwaarden u leken? Heeft Levi u opgezocht of gij hem? Heeft hij u oneerlijk behandeld?”

„Ik ben alles kwijt!” was 't eenige, dat Johan op al die vragen zei.

De bankier zag hem een poos aan en sprak toen:

„Het ziet er kwaad uit, mijnheer, al zijt ge de eerste niet dien zoo iets overkomt. Maar geef den moed niet verloren. Ge hebt nog het leven voor u, en kunt immers overal terecht.”

¹⁾ Alle niet-gereformeerden waren, zoolang onze republiek bestond, van staatsambten en betrekkingen uitgesloten.

Doch Johan wist wel beter. Hij kon met den onrechtvaardigen rentmeester in de gelijkenis zeggen: „Graven kan ik niet; te bedelen schaam ik mij,” en bleef met de hand aan 't hoofd zitten.

Hoezeer nu Levi Benjamin niet voor de eerste maal lieden zag, die in zulk een toestand waren geraakt, en hij zelf daaraan niet onschuldig kon heeten, gevoelde hij zich toch eenigszins getroffen. Als het „zaken” betrof bleef hij op een stuiver dood, schoon hij vele duizenden guldens bezat. Doch overigens was hij een man van leven en laten leven, niet geldgierig. Geld verdienen was zijn lust, gelijk het zooveel van zijn geslacht gaat; sinds het God verlaten heeft zoekt het troost in het goud. En hoeveel zoogenaamde Christenen zijn niet beter!

Had Levi goed verdiend dan wist hij ook gul te zijn. Dat bleek nu weer. Er werd dien avond of liever dien nacht lang en breed geredeneerd. 't Slot van de zaak was, dat de baron zijn laatste bezitting afstond aan den bankier die hem echter, zoodra hij zijn geld terugkreeg, haar weder zou laten toekomen. Voorts zou de baron bij den bankier in dienst treden als klerk en helper, en daarvoor 't noodige verkrijgen om te kunnen leven, schoon niet als een groot heer. Dat het een bittere pil te slikken was geweest, behoef ik u niet te zeggen; gelukkig kende te Amsterdam bijna niemand baron van Maaren en daarbij honger is scherp zwaard.

Wat den bankier betreft, deze kon iemand best gebruiken, die in elk geval zekere kennis bezat, en tevens alle reden had om zijn patroon tevriend te houden en hem trouw te zijn. Bovendien, zoo dacht Levi,

doe ik een goed werk, en dat zal niet onbeloond blijven.

Op een najaarsmorgen zat Levi Benjamin in zijn kantoor en zijn bediende in het kamertje, gelijk ik zooeven verhaalde, toen de deur openging en een man in reiskleeding binnentrad. Hij zag rond, doch niemand in het vertrek bespeurende dan den heer des huizes, trad hij op deze toe en fluisterde:

„Zijt gij de bankier Levi Benjamin?”

De ander knikte, waarop de pasgekome hem een brief overreikte, die verscheiden zware zegels droeg. Levi brak dien open, las hem snel, en rees toen haastig op, waarna hij, met een diepe buiging zich tot den bezoeker wendende, dezen een stoel bood en zelf staan bleef.

De binnentredene, wiens kleeding volstrekt niets aanduidde dat recht kon geven op zulk een bewijs van eerbied, zette zich neder, en gaf daardoor gelegenheid aan den man in het kamertje om hem in het aangezicht te zien. Onwillekeurig trilde Johan bij dien aanblik; hij moest de hand voor den mond brengen om een bitteren kreet te smoren, want de pas gekomene, die met zooveel eerbied door den bankier werd ontvangen, was... Steven Roelvinck.

HOOFDSTUK VI.

EEN VREEMDE ONTMOETING.

De verschijning van Steven zal wellicht voor den lezer even onverwacht geweest zijn als ze voor den baron was. Toch zal aanstonds blijken, hoe natuurlijk alles in zijn werk was gegaan.

De snelle bevordering had Roelvinck in den eersten tijd heel wat drukte en moeite bezorgd, en hij onderzocht de waarheid van het spreekwoord: „Hooge torens, groote wind.”

Intusschen was Etienne de man niet om zich door moeite en inspanning van zijn doel te laten afschrikken. Hij zette door, oefende zich met ijver in al wat hij thans noodig had te weten, en weldra kon hij zich verblijden in de tevredenheid van zijn meederen. Wel hinderde het hem dat meer dan een onder de officieren, die thans zijns gelijken waren, zich hooghartig betoonde jegens hem, den vreemdeling, en hem links liet liggen, doch ook dit had zijn goede zijde. Want het gemis aan vriendschap liet hem veel tijd tot studie, en spaarde Steven vrij wat kosten, iets waarvoor hij lang niet onverschillig was.

't Was er verre van, dat het ooit in den jonkman opkwam God te danken voor al den zegen hem geschonken. 't Was immers, zoo dacht Steven, zijn eigen inspanning en vlijt — schoon ook nog minder fraaie dingen — die hem tot die hoogte hadden gebracht. Wat zouden baas de Moor en Elsje wel zeggen, als ze hem nu eens konden zien, zooals hij daar reed op zijn vurig paard, in fraaie kleeding en den degen op zij! Had hij hun raad en wijsheid gevolgd, nooit zou hij zoo ver gekomen zijn. Die menschen meenden het goed, maar 't waren toch eigenlijk domme lieden, die met den Bijbel opstonden en naar bed gingen, alsof er niets beters te doen was. Neen, hij was verstandiger en wie weet of hij nog niet eens gelegenheid zou hebben hun te toonen dat hij de wijste partij had gekozen.

Zoo redeneerde Steven in zijn onwijsheid. Want de wijsheid dezer wereld is dwaasheid bij God. Waarlijk groot worden we alleen door klein te zijn voor Hem, en waarlijk verhoogd zijn alleen zij, die Zijn kinderen worden, want zij zullen als koningen en priesters met Christus heerschen in alle eeuwigheid.

Het scheen Roelvinck beschoren te zijn steeds buiten den eigenlijken oorlog te blijven. Dat lag voor een deel daaraan, dat hij in den krijg geen vaardigheid bezat, en tevens dat zijn groote kennis hem in staat stelde ook ver van het slagveld goeden dienst te doen. Groote berekeningen, plannen tot uitwerking, het opstellen en vertalen van brieven en tijdingen, dat alles werd hem toevertrouwd, en volbracht hij met lof. Ja 't kwam zelfs zoover, dat het gerucht ervan doordrong tot de hoogste kringen, tot

in de omgeving van den opperbevelhebber, den beroemden Engelschen veldheer Marlborough, die overal de Franschen sloeg en hier te lande als redder werd begroet.

Op zekeren avond werd Etienne, terwijl hij rustig zat te arbeiden, gestoord door 't bezoek van een heer, die een Engelschman bleek te zijn, en bij den hertog van Marlborough het ambt van geheimschrijver bekleedde, zooals duidelijk werd uit een brief, dien hij Roelvinck verzocht in te zien.

„Ik heb,” zoo sprak de vreemdeling toen dit geschied was, „een gewichtigen last voor zijn Hoogheid uit te voeren, en men heeft mij op u gewezen als den geschikten man daartoe.”

Etienne maakte een buiging en de ander ging voort: „De hertog heeft indertijd — gij zult het nadere vinden in de stukken die ik u toonen zal — bij den bankier Benjamin te Amsterdam een groote som in bewaring gegeven. Deze moet thans opgevraagd en veilig aan mij afgeleverd worden. Doch zijn hoogheid wenscht vóór alles dat niemand van de zaak wete en tevens dat Benjamin niet meer bewaarloon ontvange dan hem strikt toekomt. Zijt gij bereid dat in orde te brengen, dan verzeker ik u, dat het niet in uw nadeel zal zijn. Doch beslis spoedig.”

Etienne begreep dat dit zaak was en ook dat hij 't wijst deed het voorstel niet af te slaan. „Ik ben bereid” sprak hij, „naar vermogen de bevelen van zijn hoogheid te volbrengen.”

De secretaris reikte hem nu ettelijke papieren over, waarin nauwkeurig aangewezen werd wat Roelvinck te

doen had en hoe hij 't aan moest leggen. Tevens ontving hij een aanmerkelijke som als reisgeld.

„Nu nog één zaak,” sprak de secretaris opstaande en op den toon van een man van beteekenis: „hoor mijn raad: hoemeer ge van dit geld weer thuisbrengt, hoe beter 't voor u zijn zal.”

De opdracht, die Steven had uit te voeren, was even vereerend als lastig. Niet zoozeer wegens het gevaar dat er aan verbonden was, als wel omdat de hertog van Marlborough, bij al zijn dapperheid, een geldgierig man was tot in het ongeloofelijke, al is ook niet alles waar wat zijn tijdgenooten er van vertellen. Spottend zegt een Engelsch dichter van hem: „In al zijn veldtochten verloor hij nooit zijn bagage” en in alle geval was de raad, dien Steven ontvangen had, wel van pas. Hij zou de reis doen gekleed als een gewoon burger, doch goed gewapend, en vergezeld worden door twee dienaren van den hertog. Ook was hem een bepaalde weg over Breda en Utrecht voorgeschreven, en nog veel meer, alles dienende om te voorkomen dat zijn reis iemands aandacht trok. Wie hij was, alsmeê het doel zijner reis mocht hij alleen aan Benjamin mededeelen, en 't was Etienne al spoedig duidelijk, dat hij wel zou doen de zuinigheid te betrachten. Dat was nu wel niet aangenaam, maar mettertijd zou hem dat tot des te meer voordeel zijn. Want al wist ook de hertog denkelijk niet *wie* juist zijn last uitvoerde, als het naar genoegen geschiedde zou een belooning — schoon ook niet in geld — zeker volgen. Zoowel wegens den oorlogstijd als omdat men dus 't snelst verder kwam, zou de reis te paard worden afgelegd.

Reeds twee dagen later vingen Etienne en zijn makkers den tocht aan en zonder eenig ongeval bereikten zij Amsterdam. Eenmaal daar begaf Roelvinck zich aanstonds naar Benjamin, waar wê hem hebben aange troffen.

Hoe belangrijk ook voor dezen en voor den hertog hetgeen dien morgen ten kantore besproken werd moge geweest zijn, den lezer boezemt het weinig belang in. Want nadat de bankier zich overtuigd had met wien hij sprak, volgde een lange berekening van de bewaarde gelden, verschuldigde onkosten, aftrek van dit en bijtelling van dat, waarbij ieder er op bedacht was zooveel doenlijk in zijn voordeel te werken. Eindelijk was men het eens en werd aan Steven de bewaarde som voorgeteld in Hollandsehe ducaten, waarna Benjamin, die graag bij den hertog in gunst bleef, er op aandrong dat diens afgezant nog een poos zijn gast zou zijn, waarin Roelvinck gaarne bewilligde.

Intusschen had geen der beide mannen bespeurd, hoe zij al dien tijd uit het kamertje bespied werden. Roelvinck, wyl hij daar evenmin iemand vermoedde, als hij aan zijn vroegeren vriend op dat oogenblik ook maar dacht; de bankier omdat hij zelfs in de verte niet wist, hoe nauw die twee met elkaar bekend waren. Des te gemakkelijker viel het Johan hen te bekluren en, schijnbaar met zijn werk bezig, geen woord te verliezen van 't geen gesproken werd. Wat hierbij in zijn hart omging is te begrijpen.

Toen eindelijk de bankier en Etienne het kantoor verlieten om een glas wijn te gaan drinken op 't welslagen

der zaken, wist Johan niet alleen wat Steven was komen verrichten maar ook wat dezen nu nog te doen overbleef. Op raad van Benjamin zou men, met het oog op de veiligheid van het geld, wel den voorgeschreven weg volgen, maar de groote steden mijden en op kleine plaatsen overnachten; 't allereerst te Maarsen niet ver van Utrecht. Reeds den volgenden morgen, een Zaterdag, zou 't reisgezelschap weer vertrekken.

Zoodra de baron dit alles wist, was zijn besluit genomen. Zat daar niet op het oogenblik in de prachtige zaal van den rijken bankier de arme Steven van Rhenen als een groot heer, terwijl hij, Johan, als een geringe klerk voor een ellendig loon bij een jood dienen moest! Hij, de zoon van een baron vernederd, en een boerenjongen, het kind van een vrouw, die blij was als ze door hard werken den mond openhield, hem boven 't hoofd gegroeid, ja in zijn plaats getreden! Had hij zich niet een vriend betoond van dien Steven, welke hem — Johan twijfelde er thans niet meer aan — den voet gelicht, hem verraderlijk de loef afgestoken had? Hij moest zich inhouden om niet de groote zaal binnen te stormen en rekenschap van dat alles te eischen. Doch de baron had reeds door harde lessen geleerd zich te bedwingen. Toch moest hij Johan zien, hem verwijten wat hij gedaan had, hem in zijn laagheid ten toon stellen! En dat zou geschieden. Morgen, den sabbathdag, behoefde hij toch niet op het kantoor te zijn; Johan wist nu wat hij doen zou.

't Was Zaterdagavond, toen Steven en zijn reismakkers Maarsen bereikten. Ze namen er hun intrek in een der herbergen, en bevalen den waard hun een paar kamers

te wijzen, waaraan de man, die hen voor reizende kooplieden aanzag, voldeed. Daarop begaf zich het drietal naar de gelagkamer. 't Was daar tamelijk vol. Arbeiders, enkele kooplui, eenige dorpelingen zaten aan de tafeltjes en dronken hun glas. Op de vreemdelingen lette niemand, en zij wachtten zich wel met iemand een gesprek aan te knooien, temeer wijl er onder de gasten waren op wie Roelvinck 't niet begrepen had, en die hij best in staat achtte hem van zijn gouden last te bevrijden — als ze maar geweten hadden dat hij zulk een bij zich droeg.

't Was tegen zeven uur in den avond, toen de deur weder openging. Onwillekeurig zag Etienne op en — 't was alsof hij een schok door heel 't lichaam kreeg. Een oogenblik werd zijn gelaat doodelijk bleek, doch hij herstelde zich spoedig en wendde zijn stoel zijwaarts om zoo mogelijk niet gezien te worden door den binnentredende. 't Was baron van Maaren. Hij zag bleek en vervallen; zijn plunje was armoedig, en de blikken die hij om zich wierp waren somber en onheilspellend. Met een oogopslag had hij Johan herkend. Hij trad recht op hem toe, en zich vlak voor hem plaatsend vroeg hij met een stem, waarin toorn en spijt vereenigd schenen:

„Kent gij mij nog, Steven?”

De aangesprokene, die zijn best deed zich goed te houden, zag den baron een oogenblik aan en sprak toen schijnbaar kalm.

„Baron van Maaren, als ik mij niet vergis.”

„Vergissen! riep de ander met een spotlach. „Neen niet gij, maar ik heb mij vergist, toen ik u de hand reikte; ik baron van Maaren, officier in het leger der

Staten, aan Steven Roelvinck, den gemeenen soldaat, die als kind blij was, dat hij bij mijn ouders een stuk brood kreeg."

Met opzet had de baron, wiens wangen nu gloeiden van toorn, die woorden overluid uitgesproken, zoodat allen ze hooren konden, en niet alleen de reisgezellen van Steven dezen verbaasd aanzagen, maar tevens al wat zich in de gelagkamer bevond om hem heendrong. Ook Steven werd rood van toorn, terwijl hij uitriep.

„Maar wat wilt ge toch man! Zijt ge razend?"

Die gedachte scheen ook bij meer dan een van de omstanders op te komen. Johan zag er dan ook alles behalve als een baron uit, en allicht had men hem voor beschonken aangezien, doch heel zijn voorkomen bewees, dat het niet zoo was.

„Ik ben niet razend" sprak Johan, eenigzins kalmer. „Maar het zou geen wonder zijn als ik gek werd, wanneer ik denk aan uw laagheid. Gij hebt de goedheid van mijn ouders en van mij vergolden door mij te belasteren en te onderkruipen, gij, Steven Roelvinck; te mijnen koste hebt ge u uit het slijk weten op te werken, gij . . ."

„Kom op mijn kamer!" riep Etienne, ziende hoe aller blikken nieuwsgierig op hem gericht waren, „dan zal ik u voldoening geven. Wat hebben vreemden met onze zaken noodig?"

„Wij hebben geen zaken", riep de baron; „gij zijt een ellendeling, met wien ik het zou verafschuwen iets te doen te hebben. Uw zaken! Wie weef wat ge thans weer hebt? Want, of ge het weten wilt of niet, gij draagt het officierspak; zeg eens dat ik het lieg. En ik weet ook,"

voegde hij er bij, nog luider schreeuwend, „dat gij een buidel met geld uit Amsterdam hebt meegebracht. Ik mag lijden dat hij goed overkomt, en in uw handen veilig is. Maar wie u vertrouwt . . ."

Steven werd doodelijk bleek. Al het andere, hoezeer 't hem ook hinderde, had hem nog tamelijk koud gelaten. Doch met schrik vloog hem door 't hoofd, dat nu het geheim bekend was, en hem dat duur te staan kon komen, zijn geheele toekomst bederven. Hoe zou de hertog het opnemen, als hij vernam wat hier gebeurd was . . .!

Hoe dan ook, er moest, dat begreep Etienne, een einde komen aan den twist die al hooger kon loopen en hem, tot een schouwspel maakte voor 't halve dorp. Reeds stond heel de gelagkamer vol volk. Plotseling sprong Roelvinck op, wenkte zijn makkers, en verdween met hen door de deur, die naar zijn kamers leidde. Uit een venster beval hij een knecht den waard te roepen. Die verscheen onmiddellijk.

„Kunt ge me niet van dien kerel ontslaan?" vroeg Steven.

„Hij is reeds weg," was 't antwoord. „Hij wilde u volgen, maar dat belette ik hem. Want het zijn hier uw vertrekken. Hij is toen in dolle drift weggelopen."

„Dat is een onverwachte uitkomst," sprak Etienne bij zichzelf. „Intusschen" zoo ging hij zachtkens voort, „we kunnen hier niet blijven. Hoe eer weg hoe beter. We zullen ons nachtverblijf gaan betalen, maar hier vertoeven gaat niet."

De waard had daar niet tegen. Het geld was gemakkelijk verdiend, en de zaken der heeren gingen hem niet

aan. Hij haastte zich al 't noodige in orde te brengen, en nog in den laten avond ging het drietal weer op weg, om zoo mogelijk nog elders een onderkomen te vinden, wat dan ook gelukte, schoon niet dan tegen zeer goede betaling.

Dien nacht deed Steven geen oog dicht. De ontmoeting had hem geschokt, meer dan hij zich zelf wilde bekennen. 't Beeld van Johan, in zijn benarden toestand en machteloze woede, stond hem steeds voor oogen. Toch was dat het ergste niet. Neen, veelmeer kwelde het Steven dat zijn geheim bekend geworden en aan zoovelen verraden was. Het eerste was hem volkomen onverklaarbaar. Had Levi Benjamin zich verpraat? Maar immers daar was de Jood te schrandere voor! Zijn reismakkers dan? Maar die kenden nauwelijks onze taal, spraken haar slecht, en bovendien bracht hun eigen belang mee te zwijgen. Kortom Steven vatte er niets van, doch dit begreep hij: heel een schare menschen wist thans wie hij was, zijn reisgenooten allereerst. Dat krenkte zijn trots diep, maar tevens gevoelde hij hoe voorzichtigheid, de uiterste voorzichtigheid, vereischt werd, zou hij in tijden als deze zijn last gelukkig volbrengen, het geld, 't welk men wist dat hij bij zich droeg veilig vervoeren. Hoe spoediger alles afliep hoe liever 't hem zijn zou.

HOOFDSTUK VII.

EEN VAL TOT OPSTANDING.

Zonder ongeval hadden Etienne en zijn reismakkers den tocht voortgezet. Zij waren nu in Brabant en naderden de vesting Breda. Vandaar zou de reis niet lang meer duren.

De weg voerde thans door de heide, de eentonige, vlakke heide, alleen hier en daar met dennenhout bezet. Enkele boerenwoningen kwamen ze voorbij, doch overigens scheen de streek in het late middaguur als uitgestorven. 't Zou echter blijken dat het niet zoo was.

De schemering begon reeds te vallen, toen onverwacht, terwijl de drie ruiters hun weg door een mastbosch namen, een viertal mannen uit het kreupelhout te voorschijn sprongen, en de paarden vastgrepen. Onthutst door den plotseligen aanval, grepen de reizigers naar hun wapenen, toen zij met schrik nog twee mannen te paard achter een hoogen houtstapel zagen te voorschijn komen, en op hen toerennen. Doch juist het bewustzijn dat het gevaar grooter werd gaf aan Etienne en zij

makkers, die beide geoefende krijgslieden waren, moed. Een pistoolschot knalde. Met een pijnlijken kreet zonk een der aanvallers ter aarde, terwijl Etienne zich door een geweldigen schop van een anderen struikroover bevrijdde, die beproefde hem van 't paard te trekken.

Een zoo warme ontvangst had de aanvallers voorzigtiger gemaakt. Blijkbaar hadden zij het op het valies gemunt, dat Roelvinck met zich voerde en wel beveiligd achter zich op 't paard had. Intusschen had de officier zijn degen getrokken, welk voorbeeld door zijn metgezellen werd gevolgd. Kort maar hevig was het gevecht, dat nu ontstond. De twee ruiters poogden met hun dolken Steven en zijn makkers te treffen, doch deze wisten de wapens zoo goed te hanteeren, dat zij niet alleen 't lijf vrij hielden, maar zelfs weer een der aandrangers zoo wonden, dat hij af moest druipen. Een groot voordeel der reizigers was dat zij vuurwapenen hadden, gelijk een derde der roovers tot zijn schade ondervond. In een kwartier was alles beslist en sloegen de schelmen op de vlucht. Doch Etienne, eenmaal in woede ontstoken, zette hen na. Ongelukkig belette de nu invallende schemering hem te zien waar hij reed. In volle vaart voortrennend, struikelde zijn paard over een omgevallen boomstam. Het dier viel, doch richtte zich aanstonds weer op. Maar niet alzoó zijn meester. Hij bleef liggen, en toen zijn makkers haastig toeschoten, vonden zij hem kermend op den grond uitgestrekt. Ze namen hem op, doch het staan bleek hoogst moeilijk, en zijn rechterarm scheen gebroken.

Wat te doen? De kortste weg in elk opzicht was

die naar Breda, en dezen sloeg men dan ook aanstonds in. 't Was een pijnlijke tocht, dien Etienne nog had af te leggen. Bovendien kon men slechts langzaam voortkomen, daar Roelvinck alle moeite had te paard te blijven. Toen men dan ook aan de vesting kwam, waren de poorten lang gesloten. Gelukkig hadden onze reizigers de noodige papieren bij zich om te bewijzen wie zij waren, en kwamen ze dus na eenig toeven binnen. Wel speet het Roelvinck geweldig dat ook nu openbaar werd wie hij was, ondanks de geheimhouding die hem was opgelegd, doch hij troostte zich met de gedachte, dat er niet tegen te doen viel en het gebeurde wel niet verder bekend zou worden, indien zijn toestand maar 't verder reizen toeliet.

Daarover zou de geneesheer beslissen, die aanstonds kwam en den arm onderzocht. Doch de man schudde ernstig 't hoofd en sprak: Uw arm is werkelijk al zeer leelijk gebroken, en daarbij zijt ge op meer dan een plaats erg gekneusd. Gij moet dadelijk rust nemen en het uitvieren. Anders kan uw leven er mee gemoeid zijn. Ik vrees, dat ge tocht al koorts hebt. Doch ik zal doen wat in mijn vermogen is. Hebt ge er tegen bij een van de burgers verpleegd te worden? Ik vraag dit, wijl ik, als ge 't goed kunt vinden, u misschien een gelegenheid zou kunnen verschaffen beter dan in eenig hospitaal.

„Alles goed” sprak Steven, „hoe eer ik beter ben hoe liever.”

De geneesheer vertrok om 't noodige te beschikken, en Roelvinck, die men op een veldbed had neergelegd, verzonk weldra in een diepen slaap. Toen hij daaruit,

eerst den volgenden dag ontwaakte, bevond hij zich in een hem geheel vreemd vertrek. Verwonderd zag hij in 't rond. Voor zijn bed stond de geneesheer, die nog al tevreden was over den toestand van den zieke, daar er weinig of geen koorts was. De kneuzingen waren echter zoo ernstig, dat volkomen rust noodzakelijk was. De dokter wilde vertrekken, toen de heer des huizes, die zich mede in de kamer bevond, zich omwendde zoodat Etienne zijn gelaat te zien kreeg. Een kreet van verrassing ontsnapte den zieke en terwijl de geneesheer hem verbaasd aanzag, klonken de woorden door het vertrek: „Baas De Moor! Is het mogelijk!”

„Gij schijnt elkaar te kennen” sprak de dokter verbaasd, „dat wist ik niet.”

„Ik twijfelde nog” sprak de Moor — want geen ander was het dan onze oude bekende — „maar ik bedroeg mij dus niet.”

Gij kent mij dan nog?” vroeg hij, zich tot Roelvinck wendende.

Deze reikte hem de hand, zonder een woord te spreken.

De geneesheer vertrok, na de noodige middelen te hebben voorgeschreven.

Meer onverwacht en ongedacht dan deze kon stellig en voor Peter en voor Roelvinck een ontmoeting kwalijk zijn geweest. Toch was de oorzaak zeer eenvoudig en op zich zelf geheel natuurlijk. Doch de hand Gods was in al deze dingen, en 't was zijn bestuur door 't welk de natuurlijke loop der dingen strekken zou om zijn raad uit te voeren, zijn genade te verheerlijken.

Peter de Moor stamde uit een geslacht, dat behoorde tot die oude kerken „onder 't Kruys” welke men in den tijd der Hervorming in Brabant en Vlaanderen aantrof. Toen er voor de vervolgde en verdrukte gemeente des Heeren meer vrijheid kwam, hadden de voorouders van den baas zich gevestigd te Breda, de baronie der prins van Oranje, waar de lieden rustig overeenkomstig hun geloof leven konden. Doch toen in 't jaar 1625 de stad weder in de handen der Spanjaarden viel was 't anders geworden, en had de grootvader van de Moor het wijs gevonden zich te begeven naar noordelijker streken, waar vrijheid bestond om den Heere te dienen naar zijn Woord. Zodoende was hij te Rhenen gekomen; zijn zoon had daar de smederij opgezet waarin we Peter de Moor als een welgezeten man hebben aangetroffen.

Eenige jaren vóór de ontmoeting plaats vond, waarvan we zoo even hoorden, had baas de Moor een ziekte getroffen, waarvan hij wel weder herstelde maar zonder dat zijn krachten geheel terugkeerden. Daar hij nu reeds op zijn dagen begon te komen en geen zoon had, die zijn opvolger zou kunnen zijn, had hij besloten de zaken er aan te geven en zooals men 't noemt stil te gaan leven.

Doch toen het eenmaal zoover gekomen was, ontwaakte in onzen smid het verlangen om de stad weer te zien waar zijn voorouders hadden gewoond, en nog altijd familiebetrekkingen zich bevonden. Deze nu ging hij opzoeken, en zodoende maakte hij kennis met een neef en nicht, beide reeds ver op leeftijd, die er od aandrongen dat De Moor en Elsje bij hen zouden

komen wonen, daar de tijden door Gods beschikking op nieuw zoo veranderd waren, dat het woord des Heeren weer onverhinderd zijn loop had. Na veel wikken en wegen was dat voorstel aangenomen, en zoo bevonden De Moor en zijn dochter zich reeds meer dan een jaar te Breda, toen de gewezen smid daar zoo onverwacht weer met Steven kennis maakte.

Hoewel nu de smid, als ik zei, „stil” leefde en ook Elsje, strikt genomen, niets dan eenige huiselijke bezigheden had te verrichten, was het er toch ver van af, dat ze hun tijd in ledigheid doorbrachten. Dat kan trouwens iemand, die den Heere Jezus en daarom ook de menschen liefheeft nooit. Hij weet dat er geschreven staat. „Doe wel aan allen” en wederom dat „het geloof door de liefde werkende” is. En al bouwt een vroom mensch niet op zijn goede werken en roemt hij er niet in, die werken zelf doet hij, en brengt ze voort, gelijk een goede boom goede vruchten.

Zoo ging het ook met Baas De Moor en zijn dochter. De laatste vooral betoonde zich volijverig om te doen wat haar hand te doen vond.

Er waren arme menschen die zij opzocht en verzorgde, zieken die zij oppastte of wien zij verkwikkingen bracht; kortom zooveel zij kon deed zij wel en daartoe was altijd ruimschoots gelegenheid. Nu echter te meer, daar de oorlog, al liep het voor Nederland gunstig, toch velen tot weduwen of tot weezen maakte. In stilte en met liefde deed Elsje al wat zij verrichtte. Want zij zocht niet haar eigen eer, maar beproefde den Heere te dienen in dit haar werk, dat zij niet maar zoo eens

zelf begonnen was, doch dat haar als op de handen was gelegd, toen zij een weinig nader kennis maakte met de menschen die rondom haar woonden. Elsje ging niet, gelijk sommige lieden, er op uit om eens wat goeds te doen, maar zij deed het als er gelegenheid was, en daaraan was zelden gebrek.

Zooewel vóór zij Rhenen verliet als kort nadat zij in Breda was komen te wonen, was Elsje ten huwelijk gevraagd geworden en beide malen had zij dat afgeslagen. De reden hiervan was niet dat zij, gelijk de Roomsche kerk, geloofde dat men 't best den Heere kan dienen als men niet trouwt of andere dwaze meeningen van dien aard had, maar iets geheel anders. De eerste, die Elsje ten huwelijk vroeg, was de zoon van een hoogleeraar in de geneeskunde te Utrecht en zelf reeds een bekend geneesheer, schoon nog pas vijf en twintig jaar oud. Het was den vader gelukt Elsjes been weder in orde te brengen, zoodat zij nu volkomen goed loopen kon. Dikwijls had zij daartoe den professor moeten bezoeken, en de jonge dokter had haar zodoende leeren kennen en liefhebben. Doch hij verkreeg niet wat hij wenschte, want Elsje oordeelde dat zij, een smidsdochter uit een klein plaatsje, door en onder eenvoudige lieden opgevoed, niet passen zou in het fraaie huis en de aanzienlijke omgeving, waar de dokter haar zou binnenleiden. Zoo weigerde zij dan, en naar 't mij voorkomt terecht. Want een mensch kan alleen gelukkig zijn in zijn sfeer d. w. z. in den kring waar hij behoort en zich op zijn gemak voelt.

In Breda was Elsje voor de tweede maal de gelegen-

heid geboden om in het huwelijk te treden, en wel met een jonkman, die niet in stand maar des te meer in vermogen haar overtrof, daar hij de erfgenaam was van ouders, die in Oost-Indië „schatten hadden vergaderd,” doch wellicht verzuimd hadden den grootsten schat te zoeken. Althans, hun zoon kende dien niet en leefde zonder God in de wereld, alleen bedacht op zijn genoeg. Dat Elsje zulk een man niet wenschte is licht te begrijpen. Want die den Heere vreezen passen kwalijk in het gezelschap der ongelooovigen, en de Schrift waarschuwt daar dan ook ernstig tegen.

De geneesheer, die Steven verzorgde en ook soms voor de bevolking der stad dienst deed, wjl vele dokters naar 't leger waren, had al dikwijls de goede diensten van Elsje opgemerkt. Menigen zieke had zij opgepast en zodoende met des Heeren hulp in het leven behouden. Haar vader, al kon hij dan ook geen verminkte beenen genezen — gelijk gebleken was — wist van de geneeskunst toch genoeg om zijn dochter menigmaal goeden raad te geven voor haar zieken. En bovendien merkte de dokter zeer wel op, hoe Elsjes goede verzorging, de troostrijke woorden die zij sprak en de liefde die zij bewees, dikwijls nog meer hielpen dan drankjes of pillen. Ook de baas wist op zijn tijd gepast te spreken, en verkondigde in alle eenvoudigheid de Goede Boodschap aan menig ziekbed. In 't kort, de geneesheer had, toen het ongeval met Etienne gebeurde, het veel beter gevonden dezen ter verzorging bij De Moor te brengen dan in het hospitaal. Doch, wat de geneesheer niet wist was, dat hij daarmee een geheel nieuwe bladzijde in 't leven

van meer dan één opsloeg, en een werktuig ten goede was in des Heeren hand.

De zieke was dus ongetwijfeld zoo goed gehuisvest als hij wezen kon. Voor zich zelf echter was hij daarvan juist niet aanstonds overtuigd. Hij had zich misschien wel honderd mijlen vandaar gewenscht, doch op het oogenblik bleef niets over dan zich in de omstandigheden te schikken. Zonder een woord te spreken van de vroegere bekendheid, verzocht Etienne aan zijn huisheer of deze de twee reisgenooten bij hem wou zenden. Toen deze verschenen, overhandigde Steven, die wel begreep dat er vooreerst aan zijn vertrek niet viel te denken, hun het geld en de papieren, zeide hun een brief voor, die aan den secretaris des hertogs was gericht, en beval hun toen den kortsten weg legerwaarts te kiezen. Met hoeveel spijt hij hen vertrekken zag of liever zelf achterbleef laat zich denken. „Die geheele zaak is mislukt,” bromde Steven bij zich zelf; „dat gebabbel in de herberg heeft ons verraden en die kerels ons op de hielen gebracht. Van Maaren heeft alles op zijn rekening, doch 't komt op mijn hoofd neêr.”

En met deze, niet vroolijke overleggingen sliep Etienne in, om eerst na uren weder te ontwaken.

Verkwikt en, naar hij meende, sterk genoeg, wilde hij opspringen, doch met een smartelijken kreet viel hij weder in de kussens. Hij gevoelde overal pijn en de geneesheer kon hem dan ook weldra meedeelen, dat hij eerst na geruimen tijd weder het vrije gebruik zijner ledematen hebben zou, daar de kneuzingen veel erger waren dan eerst scheen.

Opzettelijk had Baas De Moor het vermeden Steven met spreken over vroeger dagen te vermoeden of aanstonds als hij sliep te storen. Eerst aan den avond van den dag, toen hij den zieke wat te eten bracht, merkte hij nog eens op, dat zij elkaar meer hadden gezien.

„En ik weet ook wel waar,” antwoordde Steven, wel inziende, dat het nu niet meer ging zich onbekend en onwetend te houden.

Als van zelf volgde thans een gesprek, waarbij de goede Baas De Moor soms de handen van verbazing ineen sloeg, als hij vernam hoe zijn voormalige smidsjongen 't in korten tijd zoover had gebracht. En Roelvinck zorgde wel alleen datgene te vertellen wat hem tot eer strekken en in de oogen van zijn vroegeren meester verheffen kon. Ook De Moor deelde in 't kort mee, hoe 't hem en Elsje was gegaan en kon niet nalaten op te merken, dat 's Heeren wegen wonderlijk zijn, die hen op zoo onverwachte wijs en buiten alle toedoen van henzelf had saamgebracht.

Doch Roelvinck gaf daar geen antwoord op, en toen de baas nog eens zoo iets opmerkte, sprak de zieke min vriendelijk:

„'t Kan wezen dat gij gelijk hebt, maar ik zie 't niet in. 't Was beter als ik nooit dat ongeluk had gekregen, dat mij misschien voor mijn heele leven tot een bedorven man maakt. Gij verstaat het wel een zieke te verzorgen, maar van de wegen des Heeren weet gij zoomin iets als ik.”

De Moor begreep dat het thans geen tijd was voor lang redetwisten; hij stond op en ging stillekens heen.

HOOFDSTUK VIII.

„UW DROEFHEID ZAL TOT BLIJDSCHAP WORDEN.”

Trouwer verzorgd werd zeker zelden een zieke dan Roelvinck bij zijn ouden meester. Had de dokter alleen bedoeld den officier een uitnemende verpleging te doen genieten, Etienne kreeg, door de leiding des Heeren meer dan hij in het beste hospitaal veel kans had te ontvangen, namelijk een verzorging, die zijn ziel zoowel als zijn lichaam kon doen beteren. 't Ware heerlijk zoo dat allen zieken ten deel werd, want ten eerste baat een hersteld lichaam ons nog weinig, als de ziel niet welvaart; ten tweede wordt het lichaam er dikwijls mede beter van als de ziel gezond wordt.

In het eerst spraken Steven en De Moor over allerlei dingen uit het verledene en het heden. Roelvinck zorgde wel het gesprek te veranderen of af te breken, zoodra zijn verzorger over de onvergankelijke, eeuwige dingen begon te spreken. Wat de gewezen smid ook zeide, het baatte niet, doch de Heere zelf zou het anders maken.

Reeds twee weken lag Etienne ziek, al zat hij nu en dan eens op. Op zekeren morgen had de geneesheer hem weer bezocht. Hij was niet zeer te vreden. Juist

was de deur gesloten, toen Steven voetstappen hoorde naderen; hij vernam een stem die hem bekend voorkwam; hij luisterde nog eens. 't Was die van Elsje. Hij kon er niet aan twijfelen, al had hij haar ook, zoolang hij onder dit dak vertoefde, nog niet gezien. Opzettelijk naar haar vragen had hij niet willen doen.

„Hoe staat het met den zieke?” hoorde Roelvinck Elsje vragen.

„Goed en niet goed” antwoordde de dokter. „Hij wordt beter en zal binnenkort misschien weer gaande en staande zijn. Maar leelijk voor hem is, dat de arm wel niet weer zoo worden zal, dat hij hem kan gebruiken. Als ik mij niet zeer vergis, is hij den langsten tijd officier geweest.”

Daarmee ging de geneesheer heen, weinig vermoedende dat Roelvinck alles gehoord had. Doch toen De Moor kort daarop naar den zieke kwam zien vond hij dezen stil, in zich zelf gekeerd en wrevelig. Dat duurde zoo een poos. Roelvinck sprak bijna niet en gaf korte, bitse antwoorden. Eens toen de dokter er weer was geweest en heen wou gaan, sprak hij kortaf tot hem:

„Ik voel mij nu sterk genoeg. Zou ik den dienst kunnen hervatten.”

„Licht uw arm eens op!” sprak de dokter.

„Dat is mij onmogelijk,” sprak Roelvinck.

„Dan weet gij ook het antwoord,” hernam de dokter.

„En zal dat nog lang duren?”

Dat is den Heere God alleen bekend,” antwoordde de geneesheer.

Moedeloos viel Steven in zijn stoel neder. Hij begreep

genoeg. De val van het paard was zijn ongeluk geweest. 't Is uit met mij, zoo dacht hij: alles is verloren. Wat baat het mij er boven op te zijn? Ik ben niet meer te gebruiken. O die ellendige van Maaren! Had hij 't niet uitgebazuind niemand zou van het geld hebben geweten, en die schelmen hadden mij met rust gelaten. Het noodlot vervolgt mij — maar ik zet er mij tegen in.

Wat dat beteekende bespeurde De Moor spoedig. Steven wilde nu zelfs van geen gewoon gesprek meer weten, vroeg wat hij schuldig was en verlangde te vertrekken. De geneesheer echter weigerde hem een bewijs te geven dat hij hersteld was. En nu Roelvinck alzo tot nader order toch te Breda moest blijven, begreep hij dat het bij De Moor nog niet het slechtst was. Zoo bleef hij dan, maar tegen zijn zin, en vurig verlangende dat er een eind aan kwam.

Doch juist in dien tijd van gedwongen rust zou Roelvinck gebracht worden tot den weg, dien hij wel kende, maar niet wilde bewandelen. Uit verveling nam hij nu en dan eens een boek ter hand. De Moor bezat er vele, doch meestal niet naar Stevens smaak, daar ze over de dingen van Gods Koninkrijk handelden. Toch zette hij zich aan 't lezen. 't Was hem als werd hij weder verplaatst in de dagen van zijn jeugd, toen hij de Schrift las en zoo menig goed boek, en ter kerk ging. Dat alles kwam hem nu voor den geest en het werd Roelvinck wonderlijk te moede, zoodat hij het zelf niet recht begreep, en tusschenbeiden de boeken maar wilde wegwerpen. Doch daar kwam het niet toe.

Op zekeren dag opende Etienne er weder een.

Het bevatte preeken, en wyl hij daar niet van hield wilde hij het ter zijde leggen, toen zijn oog viel op den tekst uit Hebreë 11 : 6 „Die tot God komt moet gelooven dat Hij is, en een Belooner is dergenen die Hem zoeken.”

Roelvinck werd diep getroffen. Hij deed het boek dicht. 't Was ook niet noodig dat hij verder las. Zou het waar zijn, zoo dacht hij: een Belooner dergenen die Hem zoeken? Zou het werkelijk loonen den Heere te dienen? Hij had altijd gemeend, dat het voordeeligt was de wereld te dienen, daarin eer, grootheid, heil te zoeken. Doch, Steven moest het erkennen, hoe weinig viel op de wereld te bouwen! Hij had het ver gebracht, maar een enkel oogenblik, een val kon alles vernietigen. En dan? Roelvinck had thans al den tijd om op die vraag zich zelf een antwoord te geven. Doch hij wist er geen. Wel geloofde hij dat God is, maar hoe weinig had hij zich om dien God bekommerd; hoe had hij geleefd als of die God niet bestond, welken hij in 't diepst zijns harten vreesde. En toch, als die God bestond zou hij met Hem te doen krijgen . . . .

Terwijl zulke overleggingen in Steven omgingen, kwam er een brief. Daarin werd hem gemeld hoe het geld wel was overgebracht en alles in orde was, gelijk Roelvinck nader hooren zou wanneer hij zelf kwam. Men wachtte daarvan 't bericht. Maar van lof of loon voor de welgeslaagde toodschap bevatte de brief geen woord.

Dat was trouwens te begrijpen. Want het schrijven kwam van den Secretaris des hertogs van Marlborough niet van dezen zelf, die ook niet wist *wie* zijn bevel had uitgevoerd. Bij de geldgierigheid van den hertog zou,

dat begreep Roelvinck zeer goed, de belooning bovendien wel niet komen in geld, maar in een of andere goede plaats of voordeeligen post, die de hertog te begeben had. En daarom te meer had het Roelvinck gekweld, dat hij zoo gedwongen was van het leger afwezig te blijven.

Een poos later kwam De Moor binnen. Niet weinig was hij verbaasd toen Steven, die anders zoo weinig meedeelzaam was, hem den pas ontvangen brief overreikte, hem verzocht dezen te lezen en te zeggen wat hij er van dacht.

„Het zal u wel verblijden” sprak Baas De Moor na de lezing, „dat alles is terecht gekomen. Dat is een dankzegging waard.”

„Voor den bezitter misschien” sprak Steven mismoedig; „maar wat mij betreft, ik zit hier en de eer komt aan een ander.”

„Zoo de Heere wil” was 't antwoord. „Het kon ook zijn weg zijn, mijn vriend, dat ge niet in het leger terugkeerdet.”

„Ja, ja, ik weet reeds alles” riep Steven; „mijn arm wordt niet weer als te voren! Het noodlot is bitter hard voor mij.”

„Zeg dat niet,” was 't antwoord. „Het zou ook kunnen wezen dat de Heere God, die ons niet plaagt of bedroeft van harte, door u in het gewoel des levens was vergeten, en Hij u tot Zich terugriep door deze beproeving; te meer daar gij Hem in uw jeugd hebt leeren kennen.”

Wat Steven gevreesd had werd weldra zekerheid. Het bleek dat zijn arm zoo door den val had geleden, dat Steven het gebruik van dit lichaamsdeel zoo al niet ge-

heel dan toch grootendeels zou moeten missen. Roelvinck had trouwens niet anders verwacht, en hij wist ook wat volgen zou, namelijk zijn ontslag uit den krijgsdienst, waar hij nu niet meer geschikt voor was. En daartoe kwam het ook, toen bij een nader onderzoek was gebleken dat onze vriend werkelijk nooit meer zou worden als hij was geweest. Wel ontving hij een zeker jaargeld dat echter niet veel bedroeg, wijl zijn diensttijd niet lang was geweest, maar zijn hoofddoel was gemist. Zijn diensten waren niet meer noodig; op eenige belooning voor zijn welvolbrachten tocht was alle kans vervlogen. Hij zou vergeten zijn, gelijk zoo menigeen in den tijd des oorlogs, waarin die heden bloeit morgen wordt afgesneden.

Droeg Roelvinck dit alles niterlijk kalm, in zijn hart was het anders. Daar stormde het, al bespeurde baas De Moor het haast niet, en Elsje eyenmin, die nu en dan, als Roelvinck even in de huiskamer kwam, een poosje met hem sprak. Doch al zagen de menschen het minder en al spraken zij er met opzet nog weinig over, de Heere merkte het en werkte in het hart van den eerzuchtigen jonkman, zoodat hij begon te vragen: Waar toe overkomt mij dit alles? En wederom kwam in hem op: God is een belooner dergenen die Hem zoeken. Hij had, dat was duidelijk, God niet gezocht; doch nu in den tegenspoed kwam 't bij hem op, hoe de Schepper aller dingen ook machtig is zoo te loonen, dat niets op aarde het kan wegnemen. En zoo kwam Steven er toe aller eerst tot dien God te gaan en Heft troost te vragen in zijn diepe, schoon verborgen droefheid. En de Heere hoorde dat gebed, al was het ook zwak en met veel on-

van een reisgenoot, vooral wanneer die gelijk Steven in het opstellen van stukken en in vreemde en oude talen niet onervaren was. Vandaar dat de baas Roelvinck zeer aanried om, als hij lust had, van deze gelegenheid gebruik te maken.

En zoo geschiedde het. Onze vriend toch had voor het oogenblik geen bepaalden arbeid; van zijn jaargeld kon hij kwalijk leven, en bovendien kwam de oude reisen trekklust weer boven, nu zich een goede gelegenheid opdeed om er aan te voldoen, en hij een werkring kreeg waarin zijn lichaamsgebrek — want de arm bleef stijf — geen hindernis was. En zoo kwam Roelvinck aan boord niet wetende waartoe. Doch de Heere zou het Hem doen verstaan.

Het afscheid van De Moor en zijn dochter had Roelvinck meer gekost dan hij zelf had vermoed. Zijn vroegeren meester had hij thans lief gekregen en diens dochter, met wie hij weleer reeds zoo bevriend was geweest, had hem verplicht, gelijk haar vader, door trouwe zorg, vriendelijken omgang en menig hartelijk en welgemeend woord. De eerste dagen gevoelde Steven zich dan ook op het schip recht eenzaam. 't Was een geluk, dat hij in overvloed werk had. Boven kwam hij haast niet. Des te meer had hij gelegenheid tot nadenken, en 't waren kostelijke uren voor zijn ziel, welke hij daar in stilte doorbracht. Niet minder gezegend was voor hem de dagelijksche omgang met den leeraar, een vroom en verstandig man, van veel ervaring en met hartelijke liefde voor zijn medemenschen vervuld. Weldra werd Roelvinck vertrouwelijk met hem, en wist de predikant

zijn levensloop, wat wederom aanleiding gaf tot menig met zachtmoedigheid gesproken woord. De Heere God deed dat vallen als het zaad in de toebereide aarde, zoodat het opschoot al wist niemand hoe, in het verborgene maar met kracht en wortelend in diepte van aarde. De oude Steven verdween langzamerhand om plaats te maken voor den nieuwen mensch, geboren uit den Geest Gods.

Op zekeren middag had Roelvinck zich op het dek begeven, waar hij bijna nog niet was geweest. Daar wachtte hem een verrassing, want terwijl hij zijn blikken richtte naar de bewegingen die de zeesoldaten uitvoerden, ontdekte hij eensklaps te midden van hen iemand, dien hij wel allerminst daar had vermoed, — zijn ouden kennis baron van Maaren. Zooals Steven bemerkte, had ook deze hem reeds gezien, en de gedachte kwam bij den eerste op of hij niet beter deed alle ontmoeting te mijden. Doch zooverre was hij reeds veranderd, dat hij aanstonds besloot niet alzoo te doen, maar veeleer te beproeven Johan te spreken. Niet voor den avond was daartoe gelegenheid.

De eerste ontmoeting was geen gemakkelijke. Geen der beide wist recht wat hij zou zeggen; elk vroeg in zijn hart hoe de ander over hem zou oordeelen. Steven, die van Maaren had gevraagd bij hem te komen, nam 't eerst het woord, en vertelde eenvoudig hoe hij verrast en verbaasd, en niet wenschend in vijandschap te leven, gaarne een gesprek gewenscht had.

Het verhaal dat nu volgde was niet lang en evenmin vroolijk. Toen Johan, na den twist in de herberg te Maarsen, weer huiswaarts was gekeerd en zijn werk

had hervat, voelde hij zich nog veel ongelukkiger dan vroeger. Afgunst en wraak vervulden zijn hart. Niet lang echter zou hij bij Levi Benjamin meer blijven. Deze toch had van zijn geloofsgenooten, die toen te Maarsen vrij talrijk waren, al spoedig vernomen wat in de herberg was voorgevallen en ook begrepen, dat de persoon die den twist begon, moeielijk iemand anders dan zijn klerk kon zijn. Niet alleen kon kwalijk een ander het geheim kennen, maar ook de beschrijving kwam uit. Toen de bankier er met den baron over sprak, deed deze trouwens volstrekt geen moeite om de zaak te ontkennen. Gelijk te begrijpen is, ontstak Benjamin in heftigen toorn, wyl hij vreesde dat men hem de zaak wijten zou. En toen nu ook ruchtbaar werd, hoe de reizigers waren aangevallen gaf Benjamin — zeker niet geheel ten onrechte — zijn bediende de schuld, dat hij door zijn uitschreeuwen van het geheim den dieven aanleiding had gegeven tot hun boos plan. 't Slot van de zaak was, dat Johan van Maaren op staanden voet moest vertrekken, en blij mocht wezen, dat het niet erger voor hem afliep.

Na dien tijd had Johan een poos rondgezworven, tot ook het laatste was verteerd. Wat zou hij doen? De krijgsdienst, waarin hij vroeger had verkeerd, trok hem 't meest aan. Doch bij het leger weder een plaats te zoeken, liet zijn trots niet toe. Liever beproefde hij het op de vloot, met de geheime gedachte er bij, dat hij wellicht op deze wijze nog eens zijn broeder zou bereiken, die niet meer van hem wilde weten. In een nederige betrekking was hij onder de bemanning van het oorlogsschip opgenomen.

Dit alles verhaalde de baron op den koelen toon van iemand die, onverschillig voor de wereldsche dingen, alle hoop heeft opgegeven: hij sprak kalm, en niemand zou in hem den vroeger zoo levenslustigen, driftigen officier herkend hebben. Ook zijn uiterlijk was veranderd en zeer vervallen. Het moest Roelvinck wel treffen, die zich zelf afvroeg of en in hoever hij wellicht schuld was aan de ellende, waarvan Johans geschiedenis sprak.

Met gespannen aandacht had Steven 't verhaal gehoord, waardoor hem zooveel, dat tot nog toe onverklaarbaar scheen, duidelijk werd. Allerlei gedachten gingen hem door de ziel. Hij gevoelde spoedig hoezeer hij mede oorzaak was van den droeven toestand waarin Johan zich thans bevond, zijn oude speelmakker, de zoon zijner weldoeners, die hem had geholpen en vooruit gebracht.

„Johan,” zoo sprak hij, — „laat me u nog eens zoo noemen, — ik heb zeer verkeerd jegens u behandeld. Vergeef mij wat ik deed en laat alles vergeten zijn.”

„Spaar u deze woorden” sprak de baron nog altijd even koel. „Ik heb alles mij zelf te wijten; mijn zorgeloosheid is er de schuld van. Gij hadt gelijk, dat ge u niet liet weerhouden door iemand als ik was; ik zou 't ook gedaan hebben en daarbij, ik heb u wellicht evenveel schade berokkend als gij mij. Anders — hoe komt gij hier?”

In enkele woorden verhaalde nu Steven zijn levensgeschiedenis, voor zooverre die aan zijn vroegeren vriend onbekend was.

„Ziet gij wel dat ik gelijk had?” sprak deze, toen

Roelvinck nauwelijks had geëindigd, „ik heb uw toekomst vernietigd, we zijn dus elkaar niets schuldig.”

„Dan malkander weder lief te hebben” hernam Roelvinck snel.

Verwonderd zag Johan hem aan. Hij begreep die woorden blijkbaar niet, doch de ander ging voort:

„Gij hebt mij veel te vergeven; wellicht deelt gij ook jegens mij wat ge nu zoudt wenschen niet gedaan te hebben. Doch laat ons dat uit het geheugen wischen en elkander vergeven, opdat wij met vrijmoedigheid kunnen bidden: „Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren.”

Voor den baron waren zulke woorden indien al niet geheel nieuw, toch reeds lang vreemd. Doch ze troffen en ontroerden hem. En toen Steven de hand uitstak, weerhield hij de zijne niet en sprak luid: „Vergeven en vergeten dan! God voorzie het verder!”

„Dat zal Hij” sprak Steven, „als wij op Hem betrouwen.”

Zoo werd ongedacht, in des Heeren weg de lang verbroken vriendschap hersteld en ditmaal voorgoed, ja ze werd zelfs hartelijker dan te voren. Want thans kwam er bij Steven noch bij Johan eigenbelang in het spel. Integendeel, vooral bij den eerste was hartelijke belangstelling in het lot van zijn vriend. Stevens hart werd meer en meer geneigd tot de vreeze des Heeren en hij begon te gevoelen, hoe daarin een vrede en zaligheid is die de wereld niet kent, die zij niet geven kan, al brengt men het ook nog zoo ver. Hij ondervond nu, dat God een belooner is dergenen die Hem zoeken, omdat Hij hun rust voor onrust en blijdschap voor treu-

righeid schenkt. „Wat baat het een mensch zoo hij de geheele wereld gewint en hij lijdt schade aan zijn ziel?” zegt de Heere, en nooit had Roelvinck dien tekst recht begrepen dan nu hij wel in de wereld veel verloren, maar zijn ziel gewonnen had. 't Was natuurlijk, dat hij ook over deze dingen met Johan sprak. En al weet ik 't niet zeker, toch is het aan te nemen dat ook deze eenigszins leerde verstaan, hoe groot het goed is, weggelegd voor degenen die den Heere vreezen. Daarvan droeg althans zijn volgend leven meermalen blijk.

Wijl Steven overvloedig werk en goed gezelschap had, viel de reis, schoon zij maanden duurde, hem niet lang. Daarbij kwam dat het gezelschap van den vromen predikant hem goed deed, zoodat hij wel zou gewenscht hebben het altijd te genieten. Zonder ongeval bereikte men eindelijk Indië, te weten die streken welke thans onder Engelsche heerschappij staan, doch waar wij toen bezittingen hadden. Hier moesten Steven en de predikant een poos blijven, terwijl het schip de reis naar de Oost-Indië voortzette. Hartelijk was het afscheid dat de vrienden van elkaar namen, en Steven beloofde dat hij zoodra mogelijk Johan volgen zou. Misschien kon hij dezen nog ontmoeten; althans iets voor hem doen.

Ongeveer een half jaar later landden Roelvinck en zijn reismakker op Java. Daar de laatste den eerste nog niet gaarne missen wilde, ja liefst ook de thuisreis met hem zou maken, werd besloten, dat Steven vooreerst te Batavia zou blijven. Hij kon zich dan onledig houden met den arbeid, die vooral na het verblijf te Ceylon niet ontbrak, terwijl de predikant de verschillende hoofd-

plaatsen zou bezoeken, waar zijn tegenwoordigheid noodig was.

Aan ijver in zijn werk had het Steven nooit ontbroken. Dat toonde hij ook nu. Bovendien verzuisde hij niet zijn best te doen om te weten te komen waar Johans broeder zou te vinden zijn. Dat ging niet moeilijk, want deze heer woonde zeer dicht bij Batavia en kwam daar elken dag. Zoodra Steven dit wist, ging hij den heer van Maaren bezoeken. Deze kende zijn vroegeren speelmakker volstrekt niet meer en was niet weinig verrast toen deze zich bekend maakte als Steven Roelvinck van Rhenen, oud-officier en thans tijdelijk in Indië. Dat de hooge heer op het vernieuwen der kennismaking bijzonder gesteld was durf ik niet verzekeren want, anders dan zijn broeder, droeg hij 't hart zeer hoog. Steven haastte zich dan ook duidelijk te maken dat hij niet kwam om zich in te dringen, noch minder om voor zich zelf een gunst te vragen, maar ter wille van Johan, den broeder van zijn vroegeren makker.

In 't eerst echter werkte dit weinig uit. Want Hugo, zoo heette de oudste broer, verklaarde op hoogen toon van zijn broeder niet meer te willen weten, die zijn geslacht tot schande strekte. Doch toen Steven hem meedeelde hoe Johan zoover gekomen was, waarbij hij ook niet verborg dat hij zelf wel beter had kunnen handelen, en er op wees dat Johan thans een geheel ander mensch was geworden dan vroeger en hoe hard het hem vallen moest zoo diep te zijn vernederd, toen gevoelde Hugo toch dat hij zijn broeder moest trachten te helpen. Ook wist Roelvinck er hem bescheidenlijk op

te wijzen hoe het een Christen past te vergeven, gelijk de Heere in Christus ons de overtredingen vergeeft. Wat de heer Hugo daarvan dacht weet ik niet, doch dit is zeker: hij beloofde Steven ernstig, voor Johan te zullen doen wat mogelijk was. En de baron was zoo goed als zijn woord, gelijk later blijken zal.

HOOFDSTUK X.

IN DE HAVEN.

Een geruimen tijd bracht Roelvinck in Indië door, en wellicht zou hij er nog veel langer vertoefd hebben, indien hem dit niet onmogelijk was geworden.

Er zijn menschen genoeg, die het werken als een straf beschouwen, ja sommigen meenen zelfs, dat dit in den Bijbel zoo staat en vergeten dat Adam vóór zijn val ook reeds den hof Eden te bebouwen had. Neen, de arbeid op zich zelf is een zegen en iets heerlijks, maar sinds de zonde in de wereld is gekomen, wordt hij ons zoo dikwijls zwaar en smartelijk.

Nu zijn er echter ook menschen, die liefst zooveel mogelijk uitvoeren, en niet ledig kunnen zitten of zelfs behoorlijk rust nemen. Tot dezulken behoorde Steven. Dit had hem nooit gehinderd zoolang hij in 't Vaderland was, doch in de warme Oostersche streken was het anders. Hij begon zich afgemat en zwak te gevoelen; hij kon niet meer voort; en de geneesheer, die geroepen werd zei dan ook: „Gij hebt het te druk aangelegd, en moogt vooreerst niets meer doen. Mijn

raad is dat ge bij de eerste de beste gelegenheid naar Europa terugkeert en hier niet terugkomt."

't Kostte onzen vriend veel dien raad op te volgen, want de kans was groot, dat hij als een bekwaam man in Indië wel een goede plaats zou hebben bekomen. Doch Roelvinck boog zich onder de hand des Heeren, meldde alles aan den predikant, die toen in de Molukken was, en scheepte zich toen ten spoedigste in om naar Nederland terug te keeren.

De reis duurde vrij lang, doch was in zoover voorspoedig dat Steven, hoe meer hij het Vaderland naderde, zich ook des te beter voelde en bijna geheel hersteld den Hollandschen bodem weer betrad.

't Was te begrijpen dat zijn eerste gang was naar Breda. Bloedverwanten had hij niet en vrienden alleen daar. Lang had hij van hen niet gehoord. Thans hoopte hij hen weer te zien. Doch niet geheel zou zijn wensch vervuld worden. Want toen hij aan de hem bekende woning klopte, opende een vreemde de deur. En Steven vernam op zijn vragen, dat baas De Moor een maand of acht geleden was gestorven, en zijn dochter de stad had verlaten. De neef en nicht bij wie zij woonden hadden dat eveneens gedaan. Met veel moeite kwam Roelvinck te weten, dat deze naar Gorkum waren vertrokken, doch Elsje niet met hen was gegaan.

Eenmaal zoo wijs, en diep teleurgesteld, haastte onze vriend zich naar die stad om verder te vernemen wat er geschied was. 't Werd hem spoedig duidelijk. Bij den dood van baas De Moor was namelijk gebleken, dat zijn geld, 't welk hij aan iemand, dien hij volkomen meende

te kunnen vertrouwen, in handen gegeven had, door dezen gebruikt en . . . verloren was. Wel had de ontrouwe bewaarder, een koopman, de rente betaald maar 't geld zelf was zoek en van hem niet te krijgen, daar het bleek dat hij niets meer bezat. Ook de neef en nicht hadden hem een groot deel van hun geld ter bewaring gegeven, en zagen er zich nu van beroofd. Zoozeer verarmde hen dit, dat zij nog op hun ouden dag naar Gorkum moesten trekken, om daar bij hun kinderen te gaan inwonen.

Doch niemand was slechter bij de zaak gevaren dan Elsje. Niet alleen had zij alles verloren, maar ook de neef en nicht konden haar niet bij zich houden. Wel leefden er nog enkele van haar verwanten maar, zooals 't meer gaat wanneer het iemand tegenloopt, deze hadden wel wat anders te doen dan een arme wees te helpen. Ook ontbrak het niet aan hoogwijze menschen, die zeiden: Dat komt er nu van, als men zoo dwaas is zijn goede geld voor anderen, wild vreemden, uit te geven. 't Is heel mooi een ander te helpen. Maar ieder is zich zelf de naaste. Zij had om nommer één — te weten zichzelf — moeten denken. Wel bezat Elsje vele vrienden, maar die waren voor een goed deel even arm als zij nu. En wat de anderen betreft, die zouden niet onwillig zijn geweest iets voor haar te doen, doch er was in Elsje iets waardoor dat hun moeilijk werd. Zij had namelijk een bepaalden afkeer er van om, zoolang zij zich zelf nog helpen en redden kon, anderen tot last te zijn en van hun goedgunstigheid te leven. De lezer zal dat misschien hoogmoedig en verkeerd vinden, en dat kan het soms ook zijn. Doch daartegenover zegt Bil-

derdijk, die een wijs man was, dat zoolang iemand

„zijn eigen brood verdienen kan

Zoolang ook schaam' hij zich aan andren brood te vragen.”

En al had nu Elsje wellicht beter gedaan gebruik te maken van de hulp, die vriendelijk haar zou geschonken zijn, toch is zeker iemand die doet als zij toch altijd vrij wat degelijker en achtenswaard dan degeen die denkt: laat anderen zich maar voor mij vermoeien; des te makkelijker heb ik het.

Hoe 't zij, Elsje was vertrokken en wel naar Utrecht. Zij was daar bij aanzienlijke lieden in dienst gegaan om te naaien en anderen arbeid te verrichten, waar zij uitnemend mee terecht kon. Wel was dat een groote verandering, hoe goed zij het daar ook had, nu zij voor het eerst onder vreemden moest en niet kon uit- en ingaan als zij wilde, maar zij ontving de genade om ook hierin den Heere te danken. Haar geld en goed mocht weg zijn, zij had een schat die niet te ontrooven viel, want hij werd in de hemelen bewaard; en wat daar is kan geen dief wegnemen.

Toen Steven dit alles wist zette hij zich neer om ernstig na te denken. Dat hij Elsje helpen zou, zoodat zij niet altijd dienstbaar behoefde te blijven, stond bij hem vast. Hij had, menschelijk gesproken, aan haar vader te veel te danken, voor tijd en eeuwigheid, om niet zijn erkentelijkheid te toonen, aan de nu alleen staande dochter, een wees zonder beschermer. De vraag was slechts: hoe iets voor Elsje te doen? Want uit al wat hij vernomen had en ook uit de vroegere bekendheid

wist Steven zeer goed, hoe zij over hulp en bijstand dacht. Daarbij kwam dat zijn eigen kas, nu hij enkel van het kleine jaargeld moest leven, ook juist niet ruim voorzien was.

De zaak scheen dus nog al moeilijk. En toch was zij het niet — Want eerst nu gevoelde Roelvinck recht levendig hoeveel hij van Elsje hield, en een gedachte die hij reeds lang had gekoesterd, kwam sterker dan ooit op, te weten haar te vragen zijn vrouw te worden. Dan kon hij voor haar zorgen. In de dagen van voorspoed had hij zijn oude vriendin vergeten. Later had hij meermalen gedacht aan 't geen hij thans wilde volbrengen, doch hij meende steeds het uit te moeten stellen, wijl Elsje nooit een man zou nemen die den Heere niet vreesde en ook daar hij nog niet de middelen bezat om een huishouding te beginnen, op zulk een wijze dat Elsje niets missen zou. Thans echter was in dat alles veel veranderd, en besloot Roelvinck na den Heere om wijsheid te hebben gebeden, dat dit de beste weg was; daarbij — Elsje zelf zou beslissen. Voortvarend als altijd ging hij terstond naar Utrecht, en om 't nu maar kort te vertellen: een maand later waren Elsje en hij verloofd en schreef Steven vóór in zijn Bijbel: „Ik hebbe een goede sake gevonden, een vrouw die den Heere vrees. Godt doe 't ons wel gelukken. Sijn naam sij d'eere.”

En dat Elsje werkelijk een goede vrouw was, gelijk de Heere die geeft, bleek al zeer spoedig. Want toen Roelvinck, kort na zijn verloving, eens met haar sprak over hetgeen het best voor hem zou zijn te doen, sprak

zij: „Mij dunkt dat is voor iemand die uw kennis bezit niet zoo moeielijk. Waarom wordt gij geen schoolmeester? Dan kunt gij de kinderen opleiden in de vreeze des Heeren en hen onderrichten in zooveel als ge zelf geleerd hebt.”

Die raad was nu ver van slecht, althans in een tijd toen het schoolmeester worden gemakkelijker ging dan thans, misschien wel wat al te gemakkelijk. Hoe 't zij, Roelvinck had er aanstonds ooren naar en 't gelukte hem, hoewel niet dadelijk, dan toch 'kort daarna, te Leiden in een school geplaatst te worden. Of liever, hij kwam mede aan 't hoofd te staan dier school, om de jeugd te onderwijzen in de vreemde talen, waarin hij door ijverig studeeren het tamelijk ver had gebracht, gelijk ook in de wiskunde. De Heere zegende hem in dat werk, en al spoedig bevatte de school vrij wat meer leerlingen dan vroeger; vooral kinderen van meer aanzienlijken, die wat meer moesten leeren dan zoo iedereen. Zoo werden alle bezwaren weggenomen, en kon Roelvinck met de dochter van zijn vroegeren meester in het huwelijk treden en zich te Leiden vestigen.

't Was een geheel ander, een nieuw leven dat nu voor hen beide begon, waarvoor zij den Heere niet genoeg konden danken, die hun weg te zijner tijd voorspoedig had gemaakt, en in wiens naam zij hun kracht en hulp vonden.

Acht jaren had Roelvinck zijn taak vervuld. Zijn gezin was in dien tijd met drie kinderen vermeerderd, zoodat ook de vrouw des huizes geen gebrek had aan bezigheid. Dat was trouwens buitendien toch het geval niet, want de school ging mettertijd uitsluitend in de handen van

haar man over, die „Wis- en Steleconst, Duytsch (Nederlandsch) en vreemde spraecken” onderwees, en zoo goed dat er weldra uit verschillende plaatsen leerlingen kwamen, die tevens bij den meester in den kost waren. Dat bracht natuurlijk veel zorg en bezigheid met zich, en ook nu werd het duidelijk hoe de Heere Roelvincks weg had bepaald. Immers, al bezat hij de noodige bekwaamheden die een schoolmeester in dien tijd behoefde, hij moest nu ook kinderen opvoeden uit meer aanzienlijken stand. Dit nu zou hem, die zelf daaruit niet was voortgekomen, gelijk we weten, moeilijk zijn gevallen indien zijn jeugd anders ware geweest. Doch schoon een arme jongen, had hij, gelijk ik vertelde, veel omgegaan met aanzienlijke kinderen en ook later bij den domine veel meer gezien van het leven onder menschen van stand, dan gewoonlijk bij een boerenknaap 't geval is. In zijn verder leven was 't evenzoo gegaan. Meest had Steven verkeerd onder lieden, die naar hun afkomst en vermogen ver boven hem stonden. Dat al was nu niet bij toeval — dat bleek thans duidelijk — maar zoo beschikt opdat hij bekwaam zou zijn voor het moeilijk werk, waartoe de Heere hem thans riep: 't opvoeden en onderwijzen van kinderen.

Of nu Steven in alles zoo knap was als de tegenwoordige schoolmeesters is moeilijk te zeggen. Maar in één ding was hij er velen van thans vooruit, namelijk dat hij vasthield aan het woord: „de vreeze des Heeren is het beginsel der wijsheid.” Daarom werd elke schooltijd met God begonnen, en zijn Woord ook in de school gelezen en verklaard. De meester trachtte niet alleen

zijn leerlingen wijs te maken in alle aardse kennis, maar bovenal in de dingen van het Koninkrijk Gods, die eeuwig blijven, en zonder welke al 't andere geen waarde heeft. Zoo heerschte de geest des Heeren in de school en de meester deed zijn werk biddende. 't Ware als ik zei, zeer te wenschen, dat het ook nu op alle scholen zoo toeging. Dat zou de kinderen verstandiger en zeker ook gelukkiger maken. En als er onder hen die dit lezen zijn, die op zulk een school waar de Heere gediend wordt gaan of gingen, dan mogen ze wel bedenken hoe groot een voorrecht en dat onverdiend hun daarmee is geschonken.

Op zekeren middag, nadat de school was afgeloopen, zat het gezin in den tuin, toen een vreemdeling zich aanmeldde om den heer des huizes te spreken. Eenige oogenblikken later naderde een forsich gebouwd man, met door de zon gebruinde trekken. Hij trad regelrecht op Roelvinck toe en sprak:

„Kent ge me nog?”

Hoe welbekend klonk die stem! Roelvinck sprong op en met den uitroep „Johan!” schudde hij dezen hartelijk de hand.

„Ik zou u niet herkend hebben op 't gezicht”, vervolgde hij, „maar ook nu is het: Uw spraak maakt u openbaar!”

Na met al de aanwezigen kennis gemaakt, of liever voor zoover de huisvrouw betreft de kennis vernieuwd te hebben, moest de baron vertellen, hoe 't hem gegaan was. Hij had een zeer afwisselend leven geleid. Zijn broeder had, na 't gesprek met Roelvinck, zich anders

betoond dan vroeger, en zijn invloed en hulp gebruikt om Johan, die in dienst der Oost-Indische Compagnie stond, uit den nood te helpen. Als krijgsman had de baron aan menigen tocht naar verschillende streken in Indië deelgenomen. Hij was daarbij voorspoedig geweest, en zelfs kon hij thans weer een welgesteld man heeten. Of hij echter voor dat al Gode de eer gaf en gelijk Roelvinck geleerd had te roemen in de genade des Heeren en in zijn wegen te wandelen, dit bleek nog niet, al was ook de oude van Maaren een geheel andere geweest dan de man, die thans bij zijn ouden vriend nederzat.

Geruimen tijd bleven de vrienden samen. Zelfs nam van Maaren, die zijn vroegere bezittingen wel inlostte, maar hen daarna verkocht, wjl hij hier niet bleef, voor een tijd zijn intrek bij Roelvinck, en wellicht was hem dat verblijf tot een zegen, dien hij eerst later ervoer. 't Waren goede dagen, welke hij, die straks weer naar het verre land vertrekken zou, doorbracht in het huis van vrienden, die als zij op het verledene zagen, niet moede werden Hem te roemen die hen wonderlijk geleid, hun overtredingen vergeven en 't in alles welgemaakt had.

Want dat heeft ook Roelvincks volgend leven bewezen. Wellicht ontmoeten we hem nog eens weder.

